

LEKMAN i KYRKAN

4
2021

Svenska Kyrkans Lekmannaförbund

Tredje söndagen i Advent

Bana Väg för Herren

*Människosonen kom, och han äter och dricker, och då säger man:
'Se vilken drinkare och frossare, en vän till tullindrivare och syndare'.
Men Vishetens gärningar har gett Visheten rätt.*

Mattus 11:12-19

Ansvarig utgivare

Anders Nordberg
Nygårdsvägen 32
554 74 Jönköping
cagnordberg@hotmail.com

Redaktionskommitté

Beryll Grandell
Rosenhällsgatan 4, 633 58 Eskilstuna
016-51 60 73
beryll.grandell@hotmail.com

Förbundskassör

Lennart Sjöstedt
Parkgatan 5, 598 71 Södra Vi
0492-20001, 073-082 00 01
lennart.sjostedt@svenskakyrkan.se

Förbundsbutik

Gert Råvik, Planteringsvägen 102c,
252 31 Helsingborg.
0730-355689
gertravik2@gmail.com

Berit Olsson, Rausvägen 57,
253 74 Helsingborg
042-293933

Förbundets bankgiro

Medlemsavgifter o gåvor
Bg 5591-3321

**Medlemskap, Medlems- och
Kärregistrering – Prenumeration**

Jan Henriksson
Norra Storgatan 9
598 71 Södra Vi
070-545 81 38
lekmanna@hotmail.com

Tryck: LH Tryck, Box 224,
523 25 Ulricehamn

Hemsidan

www.lekmanikyrkan.se

Presstopp

Nr 1-22 senast den 28 februari 2022

UPPHOVS RÄTTSSKYDD

Allt material, texter och bilder, som publiceras i "Lekman i Kyrkan" och på www.lekmanikyrkan.se är upphovsrättsskyddat.

Användning får ske endast med Svenska Kyrkans Lekmannaförbunds tillåtelse.

Redaktionen

För dem som vandrar i mörkret

För dem som vandrar i mörkret ska ett ljus skina klart,
Ja, över dem som undrar ska ett ljus gå opp!

För dem som gråter och lider ska ett ljus skina klart.
För dem som fryser i skuggan ska en sol gå opp!

För dem som hatas och plågas ska ett ljus skina klart
Ja, över dem som torteras ska ett ljus gå opp!

För dem som ej accepteras ska ett ljus skina klart!
För onda som för goda låt ett ljus gå opp!

För himmelens dörrar har öppnats och ljuset
från himmelen strålar hit ner. I världen har
mörkret skingrats och änglaskarorna ler.

Psalmer i 2000-talet nr 858

Tredje söndagen i Advent

Bana väg för Herren

*”Det susar genom livets strid
en fläkt av himmelrikets frid,
en klang av harpotoner.
En aning fyller varje bröst,
och stilla ljuder Andens röst
i jordens alla zoner
O mänsklighet, ställ dörrn på glänt -
det är advent, det är advent!”*

*Han kommer hit, en Männskosen,
ur Faderns rike fjärran från
och gästa vill vår boning.
Han kommer ned till jordens grus
med himlens kärlek, nåd och ljus
och bjuder oss försoning.
Ett sken är nu i öster tänt –
det är advent, det är advent!”*
Sv Ps 109

Bibel- och predikotexterna i dag under tredje söndagen i advent är hämtade från profeten **Malaki 4:4-6** (Gamla testamentet - GT). Aposteln Petrus - **Andra Petrusbrevet 1:19-21** (Nya testamentet - NT) och **Matteus evangelium 11:12-19** (NT) samt **Psaltarpsalm 146:3-9** (GT)

När Johannes döparen predikade undrade många om det var Elia som hade kommit tillbaka. Vi får en beskrivning av Elias verk i dagens bibeltext.

Glöm aldrig den lag som jag gav min tjänare Mose på Horeb, med stadgar och bud för hela Israel, Se jag sänder profeten Elia till er innan Herrens stora och fruktansvärda dag kommer. Han skall vända fädernas hjärtan till barnen och barnens hjärtan till fäderna, så att jag

inte viger landet åt förintelse då jag kommer. (Malaki 4:4-6)

Använd oss Gud, som förkläden för ditt rike, som förelöpare. De flesta av oss anar villkoren, de svåra, vanskliga. Men om Du vill, så använd oss som dina verktyg, att lyssna, att leva i respekt för andra, att våga visa väg. I GT möter vi inte bara Malaki utan en lång rad profeter. Deras uppgift är att varna Israels folk för svåra överträdelser av Guds bud, inte minst för avfall till främmande gudar. Men profeterna förmedlar också löftena om den Messias och Frälsare som Gud en gång ska sända. Den siste av GT:s profeter var just Johannes Döparen vilken samtidigt inledde en ny tid som med Jesus Kristus bröt in i vår värld. Jesus kunde och kan

som Guds son ge en suverän och absolut rätt tolkning av Skriften. Med Johannes Döparen har Malakis förutsägelse gått i uppfyllelse att profeten Elia ska komma och bereda vägen för Messias.

Många profetord från GT har fått ny innebörd när de lästs i ljuset av NT. Vi måste samtidigt vara varsamma när vi tolkar profetierna. Om detta påminns vi i Andra Petrusbrevet.

”Nu kan vi ännu mer lita på profetorden. Dem bör ni låta lysa för er som en lampa i ett mörkt rum, tills dagen gryr och morgonstjärnan går upp i era hjärtan. Och framför allt skall ni tänka på att man aldrig kan tyda en profetia i skriften på egen hand. Ingen profetia har förmedlats genom mänsklig vilja, utan drivna av helig Ande har människor talat ord från Gud.”
(Andra Petrusbrevet 1: 19-21)

För både judar och kristna stod det fast, att Skriften var Guds ord, men de kristna menade sig äga en bekräftelse, som judarna inte kände till. Allt vad Gud sagt och gjort i GT syftade framåt, mot det som skulle komma: Messias och hans rike. Nu hade Messias kommit. Därmed hade man fått nyckeln till Skriften. De kristna läste den med en ny iver och upptäckarglädje. När det i *Apostlagärningarna 6:4* heter att apostlarna var helt upptagna av *”ordets tjänst”* menas det inte bara att de predikade utan också att de forskade i Skriften för att finna Guds mening med allt detta som hänt. Då fann de hur hela Skriften vittnade om Kristus. Det var ju just

det som Kristus hade sagt enligt *Lukas evangelium 24:27* och *Johannes evangelium 5:39*. Detta sätt att läsa Skriften skänkte nytt ljus över hela tillvaron. Här talas det om denna apostoliska erfarenhet. Ordet lyser som ett ljus i ödemarken. I *Romarbrevet 13:12* kan vi läsa om att det är mörkt i världen och att "natten är framskriden och dagen är nära". Redan nu kan ljuset från den kommande dagen gå upp i våra hjärtan när morgonstjärnan (Kristus) lyser över oss. Villkoret är dock att vi ger akt på Ordet.

Så följer en högst aktuell varning: Det går inte att tolka Ordet efter eget tycke. Det kan verka förbryllande med alla motsägelsefulla tolkningar av Skriften. I själva verket är det inte så mycket att undra över. Det profetiska ordet kan inte bedömas eller förstås om inte den helige Ande får vara med – om man inte har den helige Ande. Profetierna har inte kommit till som annan litteratur. Profeterna talade av ett inre tvång, under Andens inflytande, och vad profeterna sade kom från Gud. Men budskapet från Gud kan man inte ta emot och förstå rätt, om man inte lyssnar i tro och är villig att böja sig för det. Det är ju alltid något av ett Andens verk, när en människa hör Gud tala i ordet.

I urkyrkan stod det klart att apostlarna "predikade evangelium i kraft av den helige Ande som blivit nedsänd från himmelen" (Första Petrusbrevet 1:12) och att deras tolkning av Skriften var den riktiga. Här fanns det klara svaret på frågan: "Vem skall vi då tro på?" I episteln talar aposteln Petrus om särskilda personer som fått i uppgift att inte minst i svåra tider, framföra ett angeläget budskap – att *drivna av helig ande har människor talat ord från Gud*. Den heliga Birgitta och Martin Luther m.fl. hade ett profetiskt uppdrag att gå till storms mot förfallet i sin samtida kyrka.

Vem var då Johannes döparen och vem är Jesus Kristus? Båda möter både beundran och kritik. Jesu bild av svaret på denna fråga framgår av söndagens evangelium:

"Sedan Johannes döparens dagar tränges himmelriket fram, och somliga söker rycka till sig det med våld. Ty ända till Johannes har allt vad profeterna och lagen sagt varit förutsägelser. Ni må tro det eller inte, han är Elia som skulle komma. Hör, du som har öron. Vad skall jag jäm-

föra detta släkte med? De liknar barn som sitter på torget och ropar åt andra barn: 'Vi spelade för er, men ni ville inte dansa. Vi sjöng sorgesånger, men ni ville inte klaga.' Johannes kom, och han varken äter eller dricker, och då säger man: 'Han är besatt'. Människosonen kom, och han äter och dricker, och då säger man 'Se vilken frossare och drinkare, en vän till tullindrivare och syndare.' Men vishetens gärningar har gett Visheten rätt." (Matteus 11:12-19)

Predikotexten, hämtad från Matteus 11:12-19, föregås av följande text i kapitel 11:1-11. "När Jesus hade avslutat befallningarna till sina tolv lärjungar, gick han därifrån för att undervisa och förkunna i städerna där omkring. Johannes fick i sitt fängelse höra om Kristi gärningar, och han skickade några av sina lärjungar för att fråga honom: 'Är du den som skall komma, eller skall vi vänta på någon annan?' Jesus svarade dem: 'Gå och berätta för Johannes vad ni hör och ser: att blindas ser och lama går, spe-tälska blir rena och döva hör, döda står upp och fattiga får ett glädjebud. Salig är den som inte kommer på fall för min skull.' När de hade gått började Jesus tala till folket om Johannes: 'Vad gick ni ut i öknen för att se? Ett strå som vajar för vinden? Nej, vad gick ni då ut för att se? En man i fina kläder? Men de som bär fina kläder finns i kungapalatsen. Vad gick ni då ut för att se? En profet? Ja, och jag säger er en som är mer än profet.

Det är om honom det står skrivet: Se, jag sänder min budbärare före dig, han skall bereda vägen för dig." Vem trodde folket att Döparen var? När folket gick ut i öknen visste de alla vad de väntade. De ville möta en profet, en riktig profet. Ja Johannes var verkligen en profet, kanske mer än någon profet. Han var den allra störste i den långa raden av gudsmän som levat på jorden fram till nu. Likväl – så väldigt var det nya, som nu bröt in, att den minste i Guds rike (himmelriket) är större än denne den störste av alla profeter. Det kan inte sägas tydligare än att Guds rike kommer med något absolut nytt, något som inte fanns i det gamla förbundet, något som inte ens Förelöparen, den store Döparen ägde. Det var detta som Jesus förde med sig. Hos honom fanns det, ja bara hos honom. Det skakande är nu, fortsätter Jesus, att det finns människor som tror att de kan hindra riket med våld. De har kastat Johannes i fängelse. De kommer att

fortsätta på samma vis. Jesus antyder det bara, men man kan anta att han ser fram mot sitt eget lidande. Våldsmän ville förstöra och röva bort riket. Alla profeterna, och lagen – hela Skriften – hade vittnat om det som skulle komma. Men när nu Elias (Johannes) har kommit såsom det var sagt då har man behandlat honom på detta vis. Jesus talar hela tiden gåtfullt. Bara den ska förstå som har sinne för himmelrikets hemlighet. Därför tillfogar han som så ofta i sådana sammanhang: *Har någon öron, så hör!* Det råder fortfarande delade meningar om vad Jesus egentligen menade!

Jesus har talat om hur Döparen blev förkastad, när han kom med det budskap som Israel väntat på i sekler. Det gav honom anledning att visa hur ett obotfärdigt folk alltid finner något att ursäkta sig med utan att bry sig om varken konsekvens eller logik. Han jämför sina landsmän med tjuriga barn, som inte vill vara med och leka vad man än föreslår dem. Kamraterna har försökt leka bröllop och när det inte passar försöker man leka begravning. Det passar inte heller. Så har Israel nu handlat mot Guds sändebud. Först kom Döparen, sträng och asketisk. Då dög han inte för sin stränghets skull. Sen kom Människosonen som inte fastade men som kunde dricka vin och som umgicks bland syndare. Det passade inte heller. "Men visheten fick rätt av sina barn." Visheten är Guds vishet, den vishet som det talas om i GT (t.ex. Ord-språksboken 8 kap) på ett sätt som ibland för tanken till Kristus. Visheten var för judarna hela Guds frälsningsplan, hans ord och hans styrelse. Jesus säger nu, att det ändå fanns de som förstod vad Gud ville och gav honom rätt. När Döparen kom – liksom nu när Människosonen har kommit. I några av de äldsta handskrifterna står det inte "barn" utan "verk" Är denna tydning riktig kan man översätta: *Men visheten har fått rätt, det visar dess gärningar*. Jesus skulle då ha sagt att resultatet av Döparens och hans eget verk bevisar att det var Gud med sin vishet som verkade här.

Vi möter och påminns i söndagens texter denna Adventstid sålunda om Herrens vägröjare, om Johannes Döparen. Från floden Jordan tränger hans mäktiga stämma ända in i vår egen tid. Frälsaren är på väg! Nu i advent kommer han till oss som är världens folk i ord och sakrament. Snart under julens stora högtid kommer han till oss i människogestalt. En gång

på den yttersta dagen ska han vända åter till sitt sista, stora advent. Vi måste hela tiden vara redo att ta emot honom, han som är störst bland alla konungar. Vi behöver städa upp och rensa bort allt i våra liv, allt det som utgör hinder för att leva som goda kristna. Våra brister, tillkortakommanden och synder ska avslöjas,

ångras och bekännas. Johannes Döparen gjorde inga undanflykter, inga försök att bortförklara brott mot Guds vilja. Men Johannes visade också på honom som ensam kan förlåta, befria och upprätta: "Där är Guds lamm som tar bort världens synd." (Johannes evangelium 1:29)

"Han kommer med ett sällsamt bud från kärlekens och nådens Gud att bringa till de sina. Så öppna hjärtats tempelhus och låt hans rika, fulla ljus därinne klart få skina. Då blir Guds under sett och känt – det är advent, det är advent!"
Sv Ps 109

Anders Nordberg

JULINSAMLINGEN 2021

90 KONTO SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL

BRYT EN TRADITION

Vi lever alla under samma himmel. Vi har samma rättigheter men verkligheten ser olika ut. Tillsammans kan vi stoppa tvångsäktenskap, könsstympning och våld mot flickor.

#BRYTENTRADITION

EN AV TRE FLICKOR
UTSÄTTS FÖR VÅLD
UNDER SITT LIV.

FLER ÄN 30.000
FLICKOR GIFTS
BORT VARJE DAG.

FLER ÄN 10.000
FLICKOR KÖNS-
STYMPAS VARJE DAG.

FOTO: JESPER WAHLSTRÖM/KON

Tillsammans kan vi göra skillnad. Din gåva gör det möjligt!

SWISHA DIN GÅVA TILL **900 1223**

PG 90 01 22-3 BG 900-1223

svenskakyrkan.se/act

act
Svenska kyrkan

RIKSÅRSMÖTE (RIKSKONVENT) 2022

Svenska Kyrkans Lekmannaförbund fyller 104 år 2022 och har för avsikt att den 5-7 augusti 2022 fira sin trofasta gemenskap i Kristus på Åh stiftsgård i Göteborgs stift "Kom till mig, alla ni som är tyngda av bördor; jag skall skänka er vila" (Matteus 11:28)

För att finansiera Lekmannaförbundets samling på Åh stiftsgård 5-7 augusti 2022 med kostnader för lokaler, föredragshållare, musiker, transporter m.m. behöver förbundet ekonomiskt stöd/hjälp. Lekmannaförbundet väddar om en penninggåva, oaktat gåvans storlek liten eller stor - till glädje för förbundets årsmöte och verksamhet. Gåvan tas tacksamt emot genom insättning på Lekmannaförbundets bankgiro **5591-3321**.

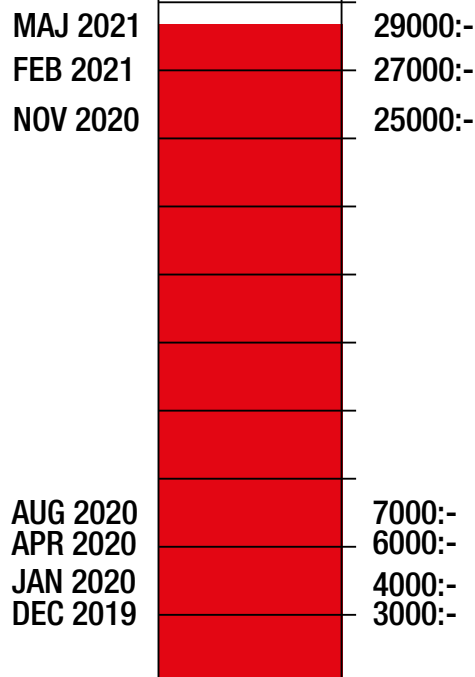
Anteckna **"Sommarmöte 2022"** i det utrymme som finns för meddelande till mottagaren. Upplysning om kostnader och inkomster knutna till sommarmötet (Riksårsmötet) kommer att lämnas senare. Lekmannaförbundet gläds åt och uppmuntrar alla till engagemang och ansvarstagande för att på frivillig och ideell grund tjäna vår Svenska kyrka och därmed Kristus inom alla kyrkans fyra verksamhetsområden: gudstjänstliv, diakoni, undervisning och mission. Härutöver vill Lekmannaförbundet främja kristen gemenskap och fördjupning av kunskapen om kristen tro och kyrkans liv (tradition) samt uppmuntra till och faktiskt skapa opinion för kristna värderingar i samhället. Gud, låt Lekmannaförbundets Riksårsmöte 2022 och hela förbundets verksamhet genom dessa gåvor bli till välsignelse och glädje för Ditt rike!

Vår kyrka, Svenska kyrkan, ska vara en levande kyrka, en kyrka som tänder i bön, engagemang och ansvar, en kyrka som vänder till förmån för ett verkligt liv med och i Kristus, ett liv där Kristus alltid står i centrum, en kyrka med ett rikt och regelbundet gudstjänstliv, en kyrka som förmedlar Guds ord och som på allvar bryr sig om, lyssnar och delar med människors svårigheter och glädjeämnen, en kyrka som är öppen för regelbunden bön och regelbundna samtal (bön och lovprisning) med Kristus.. Allt detta lägger vi i Guds händer och ber om hans kraft att fortsätta med att i glädje förverkliga nu nämnda intentioner.

Gud med oss.

I frid och tacksamhet över ditt bidrag!

Anders Nordberg

Bry dig!

Lekmannaförbundets hedersordförande Carl-Axel Axelsson har författat en samtalsroman där läsaren möter ett antal tämligen vanliga människor i förhållandevis vardagliga situationer med tankar som får näring ur samtal som de för i olika grupperingar.

Människornas tankar rör frågor som är viktiga men som sällan kommer i dagen i människors umgänge. I skeendena i romanen kan man ana några effekter som samtalen får för de deltagandes liv. Carl-Axel uppmuntrar till läsning och uttalar att vid den händelse läsaren inte lägger ifrån sig boken inför första kapitlet så önskar han att läsaren får en stunds angenäm läsning och en del eget tänkande tillsammans med bokens personer.

Boken finns att köpa i Förbundsbutiken! För 85 kr/bok.

Se särskilt MEDDELANDE på s. 12.

INNEHÅLL

Huvudpersonen i samtalsromanen är Tore Bengtsson, vd för en byggnadsfirma i Östersund. När Tore satt på pass under en älgjakt och pratade med en jaktkamrat hände något.

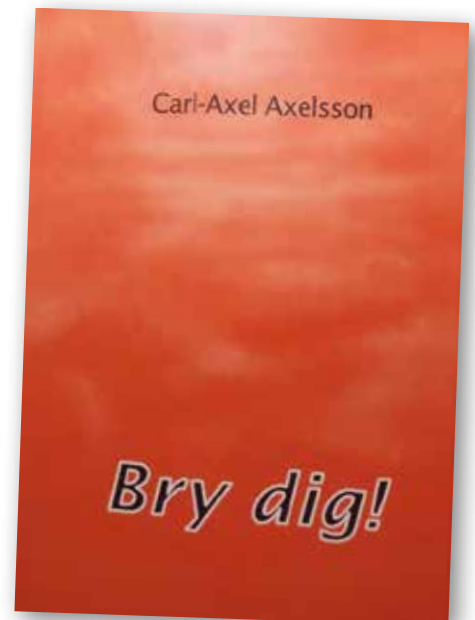
Kamraten sa att han räknade med Gud. Det kallade Tore "vidskeplighet". Själv styrdes han av rationellt tänkande – förklarade han.

Men jaktkamratens ord lämnade inte Tore i fred.

Han tog sig för att grundligt - och rationellt – tänka igenom livet, dess källa, mening, målmöjligheter och ansvar. Han mer anade än insåg att verkligheten var något mer än Tore Bengtssons värld, mer än vad som ryms i tid och rum, mer än det som låter sig mätas i meter och kilo, i penningvärde och framgång, mer än lycka – vad nu det kan vara. Tore började räkna med Gud.

Hur bar han sig åt? Hur resonerade han? Vad gjorde han? Och hur utvecklade sig hans liv? Det är vad den här boken handlar om.

Författaren tänkte under ett skede av bokens tillblivelse att ge den titeln Använd huvudet! Det var ju vad Tore gjorde! Men kanhända är titeln Bry dig! ännu bättre. Vad tycker du?

BLI GÄRNA FÖRBÖNSFADDER

I Bromölla pastorat så har vi en tradition av att en del av lekmanakårens medlemmar utgör förbönshäddar för församlingens konfirmander. Vi vet att de ca. 15 st. häddarna betyder mycket för konfirmanderna och deras ledare. Vi möter konfirmanderna i våra gudstjänster och de lär känna oss lite grand, samtidigt som de känner att vi tänker på dem och ber för dem. Detta stärker banden mellan församlingen och ungdomarna samtidigt som konfirmationsundervisningen blir mer hållbar och meningsfull. Vi brukar dessutom vara närvarande i kyrkan vid deras konfirmation.

Förutom att det betyder mycket för konfirmander, ledare och föräldrar så är det en värdefull och uppskattad uppgift för oss i lekmanakåren. Det är en glädje att få lära känna ungdomarna och att få omsluta dem i bön och tankar.

Vi vill gärna uppmana fler kårer och församlingar tar till sig vårt initiativ.

Bromölla Pastorats Lekmanakår

Carl-Axel Axelsson

24 ANDAKTER

En andakt innebär att jag för en stund låter min tanke få stanna upp i sin framfart och med stillhet och vila riktas mot ett mål

I andakterna i ett nyligen författat och sammanställt häfte lät Carl-Axel tankar och frågor ta sin utgångspunkt i ett antal ord och tankebegrepp som hör hemma i kristen tro.

Carl-Axel hörde dem i förkunnelsen och mötte dem i Bibelns stora berättelse. Orden och tankebegreppen som hör hemma i kristen tro skymtar inte sällan fram i skönlitteratur och i samtal med människor. Carl-Axel lämnade jordelivet för oss alla i stor saknad och sorg vid 97 års ålder den 16 november 2021. Hans omfattande och i tiden långa författarskap slutade med dessa 24 andakter av vilka tre andakter publiceras i denna tidskrift nr 1, nr 14 och nr 24. I tacksamhet till Gud och i glädje över allt det goda som Carl-Axel har förmedlat önskar Lekmannaförbundet alla läsare, andaktsutövare och bedjare rik välsignelse!

Anders Nordberg

Författarens förord till läsaren

”Andakter” vad är det? Vad står ordet för? Jag tror att för de flesta människor har ordet med stillhet att göra, kanske en i någon mening högtidlig stillhet – inför djupa frågor.

Ordet ”andakt” kommer ur tyskans ”Andacht”, bildat ur verbet ”andenken” (tänka på).

En andakt innebär alltså att jag under en stund låter min tanke få stanna upp i sin

framfart för att tanken med stillhet och vila ska kunna riktas mot ett mål.

Jag, författaren till det här lilla häftet, är nu en gammal man. Jag har burits av en gudstro sedan jag var barn. Tron har sett olika ut under mina livsskeden. Men den har funnits där – och finns.

Varför håller jag fast vid tron? Beror det på att min tro är bergfast, klar och utan tvivel? Det skulle ju vara storartat. Men så är det inte. Varför håller jag fast vid tron? Mitt svar på den frågan är ingenting storslaget: Jag vågar inte lämna min gudstro. Verkligen ingen triumffanfar. Men så är det.

Egentligen vill jag ifrågasätta ”min tro”. Det leder tanken till att jag bär tron, och så är det inte. Tron bär mig!

Det finns något större än jag, mitt liv, mina intressen. Bortom materiens horisont finns en andlig verklighet. Där är Gud – med sin plan för allt, också mitt liv. Han är min tro. Vid honom håller jag fast. Tron är grunden för det som vi hoppas på; den ger oss visshet om det vi inte kan se. (Hebreerbrevet 11:1)

Min tro har inte sin grund i känsloupplevelser, snarare i eftertanke, frågor och försök till svar. Där är andakten en form. I andakterna i det här häftet låter jag tankarna och frågorna ta sin utgångspunkt i ett antal ord och tankebegrepp som hör hemma i kristen tro. Jag hör dem i förkunnelsen. Jag möter dem i Bibelns stora berättelse. De skymtar fram – inte sällan – i skönlitteratur och samtal med människor. Ingen andakt får ta i anspråk mer än ett uppslag. Det är min föresats. Den givna konsekvensen är att mina tankar för varje andaktsämne begränsas till några få frågor som är viktiga för mig personligen.

Också i mitt sätt att resonera kring frågorna tar jag mig friheten att vara personlig. Du, min läsare. Är välkommen att dela mina tankar och att utveckla dem och göra dem till dina.

Bibelcitaten i andakterna återger Bibel 2000.

Carl-Axel Axelsson

Andakt nr 1 – GUDSFRUKTAN

Gudsfruktan är kunskapens begynnelse
(Ordspråksboken 1:7)

Att frukta Herren är vishetens begynnelse
(Psaltaren 111:10)

Det börjar med gudsfruktan. Vad är då det? Gudsfruktan har sin grund i Guds helighet. Gud är helig. Det betyder att han är enastående, utanför – eller – över allt annat- Det innebär en absolut kontrast till människans ställning. Guds helighet, hans höghet, hans enhet får mig att bäva. Jesaja berättar om hur det gick till när han fick sin kallelse att bli Guds profet (Jesaja 6:1-8) Han befann sig i templet i Jerusalem. Han såg Gud sitta på en ”hög och upphöjd tron”. Ovanför honom fanns serafer. De skyddade sina ansikten med sina vingar. De vågade inte se den helige. Och de ropade: ”Helig, helig, helig är Herren Sebaot! Hela jorden är full av hans härlighet.”

Jesaja sa: ”Ve mig! Jag är förlorad, ty jag har orena läppar och jag bor bland ett folk med orena läppar, och mina ögon har sett Konungen, Herren Sebaot.” En av seraferna tog med en tång ett glödande kol från altaret och vidrörde med det Jesajas läppar. Därigenom blev hans ”skuld borttagen” och ”synd” sonad. Han lyssnade till Guds profetkallelse och vågade bejaka den.

I begreppet gudsfruktan finns en bävan, en fruktan, inför den Helige, den avskilde, den över allt upphöjde. Men ordet gudsfruktan uttrycker, menar jag, framför allt en hållning till Gud, den Helige. Jag bejakar och bekänner honom som den högste, den enastående. Jag frågar efter hans vilja med mitt liv. Jag vill göra hans vilja. Ock då möts min gudsfruktan, av Guds nåd. I Jesaja bok, där vi nyss stannade upp inför Jesajas profetkallelse, möter vi senare följande:

Så säger han som är hög och upphöjd, han som tronar i evighet och vars namn är heligt: ”Jag tronar upphöjd och helig, men finns hos den modlöse och försagde. Jag ger de försagda mod, ger de modlösa kraft” (Jesaja 57:15)

”Helig, helig, helig hög och otillgänglig är din glans, den klara, som ej syndigt öga ser. Evig är din nåd, din kärlek oförgånglig. Allgod till storhetens barn du skådar ner.”

Carl-Axel Axelsson

Andakt nr 14 – VAD BEGRIPER JAG?

Har min gudstro något med vetande att göra? Vet jag att Gud finns, vem han är, vad han vill med mitt liv? Det är ingen lätt fråga att svara på, men viktig att överväga.

Hur ser min kunskap om min mobiltelefon ut? Jag vet att telefonen finns. Jag vet att den kan göra mig olika tjänster. Men jag vet inte hur den fungerar, elektroniskt, i sitt samspel med ett antal satelliter ute i rymden. Utan att veta mer sätter jag i simkortet och utnyttjar mobilens funktioner.

Markusevangeliet berättar om hur Jesus inleder den första offentliga predikan. Han säger: ”Omvänd er och tro på budskapet” (Markus 1:15) Två uppmaningar: Omvänd er! Tro evangelium!

Det grekiska ord som till svenska översatts med ”omvänd” har som sin grundbetydelse, ”ändra din sinnesinställning, din livsinställning. Det förefaller möjligt. Jag kanske huvudsakligen inriktar mig mot livets materiella sidor, mot ekonomi och min karriär. Jag kunde ju pröva att räkna med Gud och fråga efter hans tanke och vilja med mitt liv. Hur den där riktningförändringen mer i detalj utformar sig kan ju tiden få visa. Som sagt: Det verkar möjligt att tolka och försöka tillämpa uppmaningen om ändring av sinnesinställning. Men när jag har gjort det, när det ledet är avklarat, då ska jag ta itu med uppmaning nr två” Jag ska tro evangelium, Hur ska det gå till? Vad ska jag tänka och göra? Vad innebär detta: att tro? Det är ganska vanligt med den här sortens sammanställningar av två imperativer: ”Sjung och var glad!” Tanken är inte att jag först ska klara av det första ledet: ett par glada visor. Och när jag sjungit en stund tar jag itu med att vara glad. Nej: glädjen ligger i sången. ”Sätt dig ner och koppla av” Idén är inte att jag först ska sätta mig för att sedan ta itu med nästa del, nämligen avkopplingen. Att sätta sig ner är en form av avkoppling.

Så här förstår jag Jesu dubbeluppmaning i den predikan som Markus citerar ur: Jag skall ändra min sinnesinställning. Det innebär att jag inriktar mig mot GUD och

hans vilja, löften och gåvor. Det är tro, en ansats till tro.

Johannesevangeliet berättar om att människor ifrågasatte Jesu ord. Vad visste han om Gud? Hade han någon kompetens att tala på Guds vägnar? Han hade ju ingen högre utbildning. Jesus kunde ha argumenterat för att han visst hade tillräcklig utbildning. Men han valde en annan väg. Han sa: ”Om någon vill göra hans (Guds) vilja skall han förstå om min lära är från Gud eller om jag talar av mig själv.” (Johannes 7:17) Det här textstället har jag läst och tänkt på många gånger. Engagemanget går före förståelsen. Om jag säger, ”be ska jag göra när jag begriper vad bön är och hur den kan fungera”, blir resultatet sannolikt att det aldrig blir någon bön. Att säga: Jag väntar med att delta i nattvardsfirande till dess jag förstår hur nattvarden fungerar, vad den ger”, är nog ingen bra idé.

”Om ni älskar mig kommer ni att hålla mina bud. Jag skall be Fadern och han skall ge er en annan hjälpare, som skall vara hos er för alltid: Sanningens Ande. Detta har jag sagt er medan jag är kvar hos er. Men Hjälparen, den Helige Ande, som Fadern skall sända i mitt namn, han skall lära er allt och påminna er om allt som jag har sagt er. (Johannes 14:15-17, 25-26)

Om ni älskar mig”, det vill säga: om ni riktar ert intresse mot mig, bryr er om mig, frågar efter mina bud, min vilja, så skall Guds heliga Ande ”lära er allt”. Mina funderingar, mina försök att förstå den fulla Sanningen kommer till korta inför det väldiga som de försöker gripa om. Guds heliga Ande vill och kan leda mig fram till hela Sanningen. *Jag kan inte styra Anden men jag kan öppna fönstren så att Han kan blåsa in i mitt liv.*

Vad inget öga spanar, vad intet öra hör, vad ingen tanke anar när Anden hjärtat rör, ur djupen uppenbaras, från höjden stiger ner: Guds hemlighet förklaras, och tvivel är ej mer.

(Sv Ps 162:3)

Carl-Axel Axelsson

Andakt nr 24 – SE, JAG GÖR ALLTING NYTT

Den värld jag lever i är Guds verk. Det är om den vi läser: ”Allt som han hade gjort var mycket gott” I storheten, skönheten och möjligheterna i denna värld, ser jag spår av Guds hand. Men jag ser också spår av ondskan, som har använt sig av andra händer, mina och andra människors, under årmiljoner. Vi har inte ”brukat och vårdat” Guds goda skapelse efter hans vilja.

Gud älskar sin skapelse – men han gråter över dagens värld. Vi, dagens människor, upplever ondska, hot och hat, mörker och kyla i världen. Vi suckar: ”Gud grip in och rädda vår värld.”

Med den bönesucken förenar sig frågan: Hur skall detta ske? Vad ska vi ta oss till, vi människor som fått uppdraget att bruka och vårda Guds skapelse? Vad kan vi göra? Vi är små och maktlösa. Hur skall detta gigantiska, existentiella problem kunna finna sin lösning?

I Bibelns sista bok får vi del av en väldig uppenbarelse – i ord och syner – som Johannes har. Den ger ett svar på frågan. Det vi möter är inte saklig redogörelse för ”den yttersta tiden”. Det är ett galleri av ord och syner. Men bakom Johannes uppenbarelse finns Guds ”framtidslösning”.

Jag såg en ny himmel och en ny jord. Ty den första himlen och den första jorden var borta, och havet fanns inte mer. Och jag såg den heliga staden, det nya Jerusalem, koma ner från himlen, från Gud, redo som en brud som är smyckad för sin man. Och från tronen hörde jag en stark röst som sade: ”Se, Guds tält står bland människorna, och han skall bo bland dem...” Och han som satt på tronen sade: ”Se jag gör allting nytt.” (Uppenbarelseboken 21:1-5)

Johannes makalösa andliga syn just i de här verserna avslöjar en fundamental sanning. Det är inte fråga om reparation. Det är fråga om nyskapelse. Guds himmel, livets, försoningens och glädjens livsrum, skall ”komma uppifrån” som en ny Guds skapelse, en kärleksgåva, ”en brud som är smyckad för sin man”.

”Något tempel såg jag inte i staden, ty Herren Gud, allhärskaren är dess tempel, han och lammet. Och staden behöver varken sol eller måne, ty Guds härlighet lyser över den och Lammet är dess lampa. . . Och han visade mig en flod med livets vatten, klar som kristall, som rann från Guds och lammets tron. Mitt på den stora gatan, med floden på ömse sidor, stod livets träd.” (Uppenbarelseboken 21:22-23, 22 1-2)

Vi lever i en värld och en tid som inger oro. Problemen är många. Lögn och falskhet florerar. Förtal och hat tar för sig. Människor förgör varandra – i personliga fejder och omfattande krig. Jorden hotas av kärnvapenkatastrofer och inte minst av en eskalerande miljöförstöring.. Det är ingen verklighetsflykt, inget önsketänkande att i den situationen se Guds framtidslöfte. Det är realism.

Vad ingen kan beskriva, vad ingen hört och sett skall Gud de sina giva. Hans rike står berett. Där får till sist de skåda Guds majestät och ljus Oändlig frid skall råda i deras Faders hus.

Vid evighetens brunnar står livets träd i blom, Där Gud de sina unnar sin kärleks rikedom Och honom skall de prisa i alla helgons kör med livets höga visa med sång som aldrig dör.

Oss Kristus där bereder en evig högtidsal och till sin måltid leder en skara utan tal. Då kan oss intet skilja från Kristi kärlek mer. Då är vår enda vilja att Herrens vilja sker.
(Sv. Ps. 324:3,5,6)

Carl-Axel Axelsson

Uppvaktning

Anders Nordberg 75 år

När hösten var som vackrast passade vår förbundsordförande Anders Nordberg på att fylla 75 år.

Anders är Lekmannaförbundet personifierat med ett ordförandeskap som sträcker sig tillbaka till 1998.

Under alla dessa år har Anders med hängivenhet och med en aldrig sinande energi arbetat med att med Kristus i centrum förkunna Lekmannaförbundets målsättning att samla kvinnor och män i alla åldrar till engagemang i och ansvarstagande för kyrkans alla uppgifter med gudstjänstliv, diakoni, undervisning och mission. Vidare med att fördjupa kunskapen om kristen tro och kyrkans liv samt med att främja kristen gemenskap och att skapa opinion för kristna värderingar i samhället. Utöver detta har Anders varit och är en hängiven skribent i tidskriften Lekman

i kyrkan och producerar i tidskrift efter tidskrift en rad artiklar med intressant och varierande innehåll.

Förbundet uppvaktade Anders med en blomma på bemarkelsedagen med Guds välsignelse och med önskemål om många lyckliga år framöver.

*Herren är min herde, mig skall intet fattas.
Han låter mig vila på gröna ängar,
Han är min herde, mig fattas intet
Han ger mig vila för Sitt namns skull.
Han för mig till vatten där jag finner ro,
han vederkvicker min själ på grönskande ängar.
Han ger mig vatten, han ger mig ro
Uppfriskar själen för Sitt namns skull*

Jan Henriksson
förste vice förbundsordförande

FAMILJENYTT

TILL MINNE

ROGER GUSTAFSSON

1962 - 2021

Efter ett års sjukdom har Roger Gustafsson i Ringarum lämnat sitt jordeliv. Roger somnade stilla in den 4 oktober 2021 och efterlämnade sin hustru Anette och dotter Annica med make Mikael, samt många vänner i stor sorg och saknad.

Roger som sedan många år varit engagerad i Svenska kyrkans lekmanaförbund var född i Hägersten i Stockholm den 12 oktober 1962. Rogers far var kundchef vid Scania i Södertälje och Rogers mor hade tjänst som handläggare vid Försäkringskassan. Vid tre till fyra års ålder kom Roger för första gången till Ringarum i Östergötland där han som sommarbarn mottogs kärleksfullt och med värme av en familj hos vilken han fortsättningsvis kom att vistas under somrarna under hela sin uppväxttid och i samband med sina ferier. Vid de terminsstarter i låg- och mellanstadiet som han måste delta i var det med sorg i hjärtat han lämnade Östergötland och Ringarum för resa till Stockholm där hans föräldrar bodde. Under Rogers tid som elev på högstadiet var han bosatt hos sina föräldrar i Valdemarsvik till vilken ort föräldrarna hade flyttat från Stockholm 1975. Kontakten med "sommarföräldrarna" i Ringarum bibehölls och i Ringarum vistades Roger ofta.

Genom sommarföräldrarna i Ringarum blev Roger mycket tidigt intresserad av Svenska kyrkan och dess verksamhet samt även av andra verksamheter som handhades av såväl organisationer som av ett flertal föreningar. Vid femton års ålder 1977 blev Roger medlem i och ungdomsansvarig inom den ideella lokala organisationen Röda Korset och var organisationen trogen livet ut. Han mottog på Ringarums Hembygdsberg (särskild kulturplats) den 12 september 2021 från Ringarums och Gusums ordförande ett förtjänsttecken i guld med diplom för ett förtjänstfullt arbete under 44 år inom Röda Korset och dess verksamhet.

Störst kärlek och värme fann Roger inom kyrkans verksamhet. I tacksamhet tog han emot uppdraget att bli kyrkvärd i Ringarums och Gusums församling den 6 januari 1989. Med noggrannhet och stor glädje fullföljde han uppdraget som kyrkvärd under 32 år fram till livets slut. Uppdraget omfattade bland annat att tillsammans med övriga kyrkvärdar ta ansvar för förvaltning av en fond "Gullersbofond" med uppgift att idka ekonomisk omsorg om församlingsbor med olika boenden i Ringarum. Andra uppdrag vid sidan om uppdraget att vara kyrkvärd var uppdrag som ledamot i församlingsråd, kyrkoråd och kyrkofullmäktige ja t.o.m. uppdrag som ordförande i Ringarums kyrkliga syförening.

Inte minst var Roger under många år engagerad som ordförande i Lekmannakåren i Ringarums och Gusums församling. Han var sedan mitten av 1990-talet fram till och med 2014 stifts- förbundsordförande i Linköpings stift, ordinarie ledamot i Lekmannaförbundets förbundsråd samt under några år ledamot i Lekmannaförbundets valnämnd. Under åren 1992-2012 deltog Roger, oftast med hela sin familj i samtliga Rikskonvent, minnesrika, varma och glädjrika, där

planering, förberedelser och program uppskattades särskilt.

Roger var självutgivande, alltid välvillig till ideellt arbete, som barn- och ungdomsledare under 80- och 90-talen, som ansvarig för dagledighetsträffar, som auktionsutropare och som gudstjänstledare vid prästers och diakoners frånvaro. Han värnade om sin hembygd med engagemang i Ringarums hembygdsförening och i Ringarums idrottsförening.

Roger som i september 2020 fick kännedom om den sjukdom som i oktober 2021 skulle sluta med hans död hade mot slutet av sitt liv trots allt ett hopp och en glädje att se fram mot, lördagen den 14 augusti 2021, då han fick leda sin dotter Annica i Gusum kyrkas altargång fram till sin blivande svärson Mikael. Det blev ett minnesrikt bröllop med en stolt och tacksam Roger över att han fick uppleva denna dag.

Jag som Rogers hustru under 36 år tackar Gud för Roger, för hans kärlek, hans ständiga omtanke och hjälpsamhet. Vi alla i familjen saknar Roger oerhört mycket!

Vila i frid! Sv Ps. 303:1-4

*Anette Gustafsson med familj
Ringarum den 7 november 2021*

Svenska Kyrkans Lekmannaförbund deltar i sorgen över Rogers frånfälle!

O Herre, ge Roger din frid och låt ditt eviga ljus lysa för honom!

Minnesgåva från förbundet har lämnats till Röda Korsets verksamhet.

Sv Ps. 798

Anders Nordberg, förbundsordförande

FAMILJENYTT

TILL MINNE

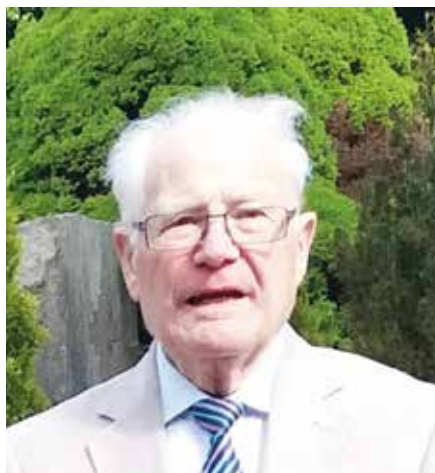
YNGVE HANSSON

Yngve föddes i Vellinge 1927 bodde där till sin död 2021. Efter realexamen 1944 utbildade han sig till ingenjör vid Pauli-skolan i Malmö. Hela sin yrkesverksamma tid arbetade han vid Sydkraft inom nätverksamheten, främst med underhåll av transformatorer. Han var en mycket omtyckt arbetskamrat.

Yngve var under många år engagerad i Vellinge församlingsverksamhet och var med i kyrkorådet, kyrkofullmäktige och kyrkogårdsutskottet. Han var en flitig kyrkobesökare och mångårig körmedlem i Vellinge kyrkokör.

När Kyrkobrödrakåren, föregångaren till dagens Lekmannakår, bildades i Vellinge 1971 var Yngve en av de första medlemmarna och var mellan 1994 och 2017 en uppskattad ordförande. En månad efter sin avgång som ordförande firade han sin 90-årsdag med en stor fest på Vellinge Gästis. Många deltagare kommer ihåg den dagen med glädje.

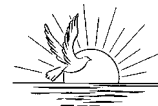
Yngve intresserade sig för Vellinge samhälle och var under lång tid politiskt aktiv och även ordförande i Vellinge IF. Han har också skrivit många artiklar om Gamla Vellinge i flera tidskrifter.

Yngve var gift med Elly som avled för att par år sedan. Han hade en stor släkt och var far, svärfar, morfar, farfar, sväger och allas Morfar Yngve.

Han flyttade från sitt hus centralt på Östergatan för några år sedan. Därefter bodde han i sin trivsamma och rymliga lägenhet på Almgården till sin död. Vi är många som minns honom med värme och glädje.

*Lekmannakåren i
Vellinge-Månstorps församling
Inger Johansson Nilsson
Kassör*

Vår käre Far, Svärfar,
Morfar, Farfar, Bror,
Sväger och allas
Morfar Yngve

Yngve Hansson

* 3 mars 1927

har lämnat oss i
stor sorg och saknad
Vellinge 30 juli 2021

Lisbeth och Tore
Henrik och Malin
Fredrik och Caroline
Josefin och Kristoffer
Patrik och Camilla
Annika
Terese och Henrik
Sandra och Marcus
Sebastian
Barnbarnsbarn
Gert, Åke
Berit och Ingmar
Övrig släkt och vänner

*Någonstans inom oss
är vi alltid tillsammans*

MEDDELANDE

I samband med pressläggning av denna tidskrift har tidskriftens redaktion mottagit två tunga sorgebud, sorgebud som också påkallar stor tacksamhet.

Carl-Axel Axelsson, Lekmannaförbundets f.d. ordförande, andlige ledare, författare m.m. lämnade sitt liv på jorden den 16 november 2021.

Carl-Erik Sahlberg, TD, f.d. direktor i S:ta Clara kyrka, andlig ledare, författare m.m. lämnade sitt liv på jorden den 17 november 2021.

Svenska kyrkans lekmannaförbund lyser i tacksamhet frid över minnet av dessa båda medlemmar, trojännare och föregångare. MINNESORD kommer att lämnas i nästkommande tidskrift av Lekman i Kyrkan, nr 1-2022.

Anders Nordberg, förbundsordförande

JUL

Gud sände sin Son att frälsa människan

Johannes födelse tillkännages

Bibeln innehåller inte några skrifter som handlar om de 400 åren – tiden mellan Gamla (GT) och Nya testamentet (NT) eller m.a.o. från tiden efter Esra, Nehemja, Haggai, Sakarja och Malaki och fram till Jesu födelse. Guds uppenbarelse i GT var fullständig. Genom utombibliska källor känner vi emellertid till en liten del av denna tid t.ex. att Persien, Egypten och Rom i tur och ordning styrde över Juda. Under Roms herravälde blev **Herodes den Store** kung över Judeen år 37 f. Kr. Denne Herodes (den Store) dog kort efter Jesu födelse och hans rike delades upp mellan hans tre söner: (**Herodes Antipas** – tetrark i Galileen och Perea, **Herodes Filippus** i Itureen och Trachonitis samt **Herodes Archelaos** i Judeen, Samarien och Idumeen). Senare placerade romarna ut landshövdingar över Judeen och Samarien där Herodes Archelaos var furste, härskare fram till ca år 18 e.Kr. (23 f.kr. – 18 e.kr.). En av dessa landshövdingar var den för oss kände **Pontius Pilatus**.

Kristi födelse tillkännages

Sex månader efter det att ängeln Gabriel hade tillkänngett Johannes Döparens födelse, framförde ärkeängeln ett annat budskap från Herren. Tiden hade kommit då Herrens löfte skulle gå i uppfyllelse: *”Se, jungfrun skall bliva havande och föda en son och hon skall ge honom namnet Immanuel”*. (Gud med oss) (Jesaja 7:14) Herren kungjorde härmed för Maria att hon skulle få en son, Jesus (”Frälsare”), som blev **avlad genom den helige Andes kraft, och skulle bli och vara Guds helige Son**.

Jesu födelse

Herren sände också sin ängel till Josef, som var trolovad med Maria. Ängeln visade sig för Josef i en dröm och sa: *”Josef, Davids son, Var inte rädd att ta till dig Maria, din hustru, ty barnet i henne har blivit till genom den helige Ande. Hon skall föda en son och du skall ge honom namnet Jesus, ty han skall frälsa sitt folk från deras synder”*. (Matteus 1:20, 21) Nu hade den tid kommit som Gud hade planlagt ända sedan syndafallet och sedan Guds första löfte om en frälsare. I GT hade han också talat om var Frälsaren skulle födas – i Betlehem (Mika 5:2) När Guds tid var inne kom ett påbud om skattskrivning från den mäktigaste härskaren i världen, från den romerske kejsaren Augustus och detta påbud förde Maria och Josef till Betlehem eftersom skattskrivningsort var knuten till den ort från vilken man ursprungligen kom (härkomst). Det var den första kända skattskrivningen och hölls under den tid då Quirinius var ståthållare i Syrien. Josef som genom sin härkomst hörde till Davids hus begav sig då från Nasaret i Galileen upp till Judeen, till Davids stad Betlehem för att låta skattskrivna sig tillsammans med Maria, sin trolovade, som väntade sitt barn. Under mycket enkla förhållanden födde Maria så sitt första barn i Betlehem, sin son, Jesus Kristus, världens frälsare. Maria lindade sin förstfödde och lade honom i en krubba, eftersom det inte fanns plats för dem inne i stadens härbärge.

I samma trakt låg några herdar ute och vaktade sin hjord om natten. Då stod Herrens ängel framför herdarna och Herrens

härlighet lyste omkring dem. De greps av stor förfäran men ängeln sa till dem: *”Var inte rädda. Jag bär bud till er om en stor glädje, en glädje för hela folket. I dag har en frälsare fötts åt er i Davids stad, han är Messias, Herren. Och detta är tecknet för er: ni skall finna ett nyfött barn som är lindat och ligger i en krubba.”* Och plötsligt var där tillsammans med ängeln en stor himmelsk här som prisade Gud: *”Åra i höjden åt Gud och på jorden fred åt dem han har utvalt.”*

När änglarna hade farit ifrån dem upp till himlen sade herdarna till varandra; *’Låt oss gå in till Betlehem och se det som har hänt och som Herren har låtit oss veta.’* De skyndade iväg och fann Maria och Josef och det nyfödda barnet som låg i krubban. När de hade sett det berättade de vad som hade sagts till dem om detta barn. Alla som hörde det häpnade över vad herdarna sade. Maria tog allt detta till sitt hjärta och begrundade det. Och herdarna vände tillbaka och prisade och lovade Gud för vad de hade fått höra och se: allt var som det hade sagts dem. (Lukas 2:1-21)

Den unge Jesus

När *åtta dagar* hade gått och man skulle omskära Jesus fick han sitt namn ”Jesus” (frälsaren) det namn som ängeln hade gett honom innan hans mor blev havande. När tiden var inne för Marias och barnets rening enligt Moses lag tog Josef och Maria Jesus till Jerusalem för att bära fram Jesus inför Herren. Tidigt i kyrkans historia har man betonat jungfru Marias tempelgång eller rening likaväl som Jesusbarnets frambärande i Templet. Enligt Mose lag

skulle kvinnor genomgå en reningsceremoni 40 dagar efter det att de hade fött barn. Födandet medförde rituell orenhet, som måste upphävas genom offer 33 dagar efter den nyföddes omskärelse om den nyfödde var en pojke. Seden har ofta missuppfattats till förargelse för många människor, eftersom man i okunnighet om den mosaiska lagens rätta innebörd drog slutsatsen att Kyrkan ville uttala att sexualitet, barnafödandet och även kvinnan var på något sätt smutsiga. Den egentliga tanken, enligt rabbinernas tolkning av Gamla Förbundets krav på kvinnans rening 40 dagar efter barnets födelse, är att fram till den 40:e dagen skall kvinnan ägna sig helt åt barnet – en höghelig uppgift. Judarna använder uttrycket: ”böcker som orenar händerna”, för just kanoniska böcker. För att hjälpa ögat att följa texten används en liten pinne i silver i syfte att inte behöva använda fingret. Det finns givetvis inte någon tanke på att bokrullen är smutsig, utan snarare är den tanken dominerande att den som inte är helgad åt Gud får inte beröra bokrullen som är helig (jft. födandet som en oren handling).

Kanske är det lättare att förstå varför man bar fram ett offer ”konkret tack” för ett nyfött barn. Man offrade ett lamm eller två turturduvor för den förstfödde sonen. Det står nämligen i Herrens lag att varje förstfödd av manskön skall helgas åt Herren. Det hade varit lätt att förstå om offret var ett ”tackoffer” men offret var faktiskt ett offer som skulle ”förlossa” den förstfödde sonen. Skulle då Jesus som är vår förlossare vara i behov av förlossning? Den sanning som ligger bakom Mose lag på denna punkt är mycket viktig.

Allt liv är en gåva från Gud. Det är inte föräldrarna som skapar liv; föräldrarna ger det liv som Gud har skapat vidare. Föräldrarna är Guds medarbetare. Det är Gud som omedelbart gör varje människa till hans avbild, då han skapar människans odödliga själ – människans ande. Enligt gammaltestamentlig lag är det den förstfödde sonen som egentligen är skyldig att göra tjänst i templet.

Jesus var sann människa, också sann Gud men han hade en riktigt människas kropp,

och även en mänsklig själ, omedelbart skapad av Gud. Han var Gud från evighet men blev också sann människa här i tid och rum, skyldig att göra tjänst i templet. I Jerusalem fanns en man vid namn **Symeon**, som var rättfärdig och from och som väntade på Israels tröst. Helig ande var över honom, och den helige Ande hade uppenbarat för honom att han inte skulle se döden förrän han hade sett Herrens Messias (Smorde). Ledd av Anden gick Symeon till templet och när Josef och Maria kom in med barnet för att göra med honom som det är sed enligt lagen, tog han Jesus i famnen och prisade Gud och sade: *”Herre, nu låter du din tjänare gå hem, i frid som du har lovat. Ty mina ögon har skådat frälsningen som du har berett åt alla folk, ett ljus med uppenbarelse åt hedningarna och härlighet åt ditt folk Israel.”* Josef och Maria förundrade sig över vad som sades om honom. Och Symeon välsignade dem och sade till Jesus mor Maria: *”Detta barn skall bli till fall eller upprättelse för många i Israel och till ett tecken som väcker strid – ja, också genom din egen själ skall det gå ett svärd – för att mångas innersta tankar skall komma i dagen.”* Skulle då inte Jesusbarnet bli till glädje för Maria? Symeons ord leder våra tankar från Tempelberget (Moria berg) till Skallen (Golgota sannolikt numera platsen för Den heliga gravens kyrka). Marias förstfödde skulle bli förrådd av en av hans egna lärjungar, förnekad av den lärjunge som han hade utvalt till den *’klippa’* på vilken Nya förbundets klippa skulle byggas och övergiven av alla lärjungar utom Johannes. Folkets präster och lärare skulle begära att deras fiender, romarna, skulle korsfästa honom och Maria skulle stå med Johannes bredvid hans kors och dela hans skam. Den som Gud hade sänt i världen genom Maria skulle korsfästas som en brottsling, en upprorsmakare och en falsk messias – till skam för sitt folk och sin familj. Varför? Jo, därför att han skulle bli offret som åstadkom vår försoning med Gud, vars fiender vi hade blivit genom våra synder.

I templet fanns också en kvinna med profetisk gåva, **Hanna**, Fanuels dotter, av Ashers stam. Hon var till åren kommen; som ung hade hon varit gift i sju år. Därefter

hade hon levt som änka och var nu 84 år gammal. Hon vek aldrig från templet utan tjänade Gud dag och natt med fasta och bön. Just i den stunden kom hon fram, och hon tackade och prisade Gud och talade om barnet för alla som väntade på Jerusalems befrielse.

När de hade fullgjort allt som föreskrivs i Herrens lag återvände Josef, Maria och Jesusbarnet till sin hemstad Naseret i Galileen. Jesus växte och fylldes av styrka och vishet, och Guds välbehag var med honom.

Jesus kunde på ett sätt betraktas som en vanlig judisk pojke (människoson) som fick befrielse från tempeltjänst genom offret som bars fram i samband med sin moder, Marias, rening. Jesus befriades från tempeltjänst för att frambara sig själv som offer för våra synder inte i Templet utan på Golgata.

Låt oss betänka att det svärd som genomborrade Marias själ måste få genomborra varje troende människas själ. Ska vi följa Jesus hela vägen från Moria berg (Tempelberget) till Golgata, då måste vi också räkna med att förena oss med honom i hans offer. Jesus sade ju till dem som ville bli hans lärjungar; *”Ta mitt kors på dig varje dag!”* Svärdet som ska genomborra våra själar är inget annat än Jesu egna kors. Såsom Jesus blev upplyft på korset, så kommer korset att lyfta oss upp över det jordiska om vi inte avvisar det, och förvandla varje tanke om den jordiska lyckan som vi eventuellt går miste om, till evig lycka. Nästa gång vi möter Jesus är Jesus vid tolv års ålder i Jerusalems tempel.

GOD JUL!

Anders Nordberg

Natanael – en skeptiker som får upptäcka Guds gåva

I Bibeln finns det många texter med klara missionsmotiv och andra där man kan ana ett sådant. I Johannesevangeliets första kapitel berättas det om Natanael. Det är en berättelse med djup klangbotten i Gamla testamentet.

Natanael fanns med i det gäng ur vilket Jesus rekryterat sina första lärjungar. En av dem, Filippus, försökte intressera Natanael för Jesus. Men denne var först skeptisk: ”Kan det komma något gott från Nasaret?” Den här attityden kan vi känna igen hos så många idag. Man är skeptisk inför både kyrka och kristendom. Och skulle det vara något särskilt med just Jesus?

”Innan Filippus ropade på dig såg jag dig under fikonträdet”, säger Jesus. ”Jag såg dig” - de orden får Natanael att ändra sin attityd. Han får liksom Hagar i Gamla Testamentet uppleva Gud som ”seendets Gud” - att Gud är en Gud som ser oss, känner oss och vill vårt väl. Men vad ser Jesus hos Natanael? Jo, han ser ”en sann israelit utan svek”. I 1 Mosebok berättas om Jakob som svek både sin far och sin bror men som efter en nattlig kamp ändå välsignas med ett nytt namn, Israel, och som får ge namn åt ett helt folk. Som en del av detta folk får Natanael nu uppleva hur Gud fortsätter att handla med sitt folk i ett nytt förbund. Uttrycket ”att sitta under fikonträdet” betyder i rabbinsk/judisk tradition att studera de Heliga skrifterna. Nu får Natanael uppleva att den han läser om och som de Heliga skrifterna vittnar om står framför honom. Han ser hur Ordet tar gestalt framför honom, blir mänskliga och han ser Guds härlighet uppen-

barad i mannen från Nasaret. Nu är han redo att bekänna honom som Guds son och Israels konung.

Natanael - namnet betyder Guds gåva. Tänk att få se sig själv som en Guds gåva! Det ger inspiration att ge vidare av vad man själv har fått. ”Större ting ska du få se...”. Det är ord som väcker nyfiken förväntan. I Johannesevangeliets sista kapitel möter vi Natanael på nytt. Han har tillsammans med några andra lärjungar fått uppleva ett misslyckat nattligt fiskafänge på Genesarets sjö. När de återvänder mot stranden med tomma nät utmanas de av en man som de först inte känner igen. Han uppmuntrar dem att kasta ut näten på nytt. Denna gång blir näten fulla av fisk, 153 st, vilket anses vara antalet då kända folkslag.

”Det är Herren!” Nu känner de igen sin Herre och Mästare. Han samlar dem omkring sig vid en glöd på stranden och bjuder på en enkel måltid. I detta enkla kan vi ana embryot till den världsvida kyrkan, prototypen för allt vad kyrka och församling kan vara – en gemenskap med Herren Kristus i centrum. Spelar det någon roll om det är fisk och bröd eller vin och bröd när det är Herren som bjuder sina vänner och lärjungar. Det här var ett möte som får konsekvenser. Nästan alla lärjungarna blev engagerade i den missionsrörelse som kom att omfatta stora delar av Medelhavsvärlden. Enligt en gammal tradition blev Natanael missionär i Mindre Asien och dog som martyr i Albanien.

”Större ting ska du få se...”, lovar Jesus Natanael. Nu vidgar han löftet att omfatta

många, också oss: ”Ni ska få se himlen öppen och Guds änglar stiga upp och ner över Människosonen”. Också här anar vi en hänvisning till Gamla testamentet och berättelsen om Jakob och hans nattliga dröm om himlastegen på vilken änglar stiger upp och ner. Nu är stegen borta. Den behövs inte längre. Han som öppnar himlen för oss är här och nu mitt ibland oss som en av oss. Och änglarna?! De finns både i himlen och på jorden och går Guds ärenden mitt ibland oss. De dyker ibland upp där vi minst anar det. Och alla duger vi att vara redskap för Honom som öppnar en ljus himmel över oss och våra liv och ger oss tro och hopp inför vår morgondag.

*Tord Ershammar
Präst em. Svenska kyrkan/
Sollentuna församling
Medgrundare till Livscentrum
inom Sollentuna församling
samt dess förste enhetschef*

Johan Olof Wallin

1779 – 1839

Skapare av 1819 års psalmbok, psalmförfattare, skald, diktare, domprost, pastor primarius, akademiledamot, teologie doktor och ärkebiskop

Del IV

Om Johan Olof Wallin har sagts att det var mannen med den välvande blicken, den djupa orgelstämman och mannen som ur armodets djup bekläddes med Svenska kyrkans högsta värdighet nästan endast för att bära denna värdighet såsom dödsdräkt, ack så betydelsefull i vårt fosterlands kyrkliga hävder.

Johan Olof Wallin har skapat det förnämsta andliga skaldeverk, som den protestantiska kristenheten äger och likväl har mot hans åsikter och hans verksamhet skarpa omdömen uppstått och varit gällande. I Lekman i Kyrkan nr 1, 2 och 3-2021, har vi följt Johan Olof Wallin genom några nedslag under hans barnoms- och studieår fram till och med hans prästvigning den 18 juni 1806, genom Johan Olofs väg till Parnassen med tjänsteutövning vid Krigsakademin på Karlberg, med uttalat motstånd mot Napoleon Bornaparte och mot alliansen mellan Danmark och Frankrike, med sorg över förlusten av Finland till Ryssland, med tjänstgöring som kyrkoherde i Solna och som ledamot i Svenska Akademien, med äktenskap och med ansvar för undervisning och skolning av prins Oscar, son till kung Karl XIV Johan samt med uppdrag och vigning till kyrkoherde i Adolf Fredrik samt därtill dels vigning till domprost i Västerås och till Pastor

primarius, dels ett långt och enträget arbete med 1819 års psalmbok med många ställningstaganden som med teologisk stabilitet skulle fattas i vägval mellan å ena sidan gammalt, av godo i tro beprövat men med behov av språklig förnyelse och å den andra sidan behov av nytt med samma teologiska stabilitet som kunde möta upplysningstidens utmaningar.

Diktaren och predikanten

Trots att Johan Olof fick domprosttjänsten i Västerås och att han härigenom kom hem till sin gamla skolstad med kvarvarande vänner så blev den korta tiden i Västerås en besvikelse. År 1819 kännetecknas för Johan Olof som ett år med en näst intill oöverkomlig arbetsbörda. Psalmboksarbetet stod hela tiden för honom som något som till varje pris måste föras i hamn. Johan Olof hamnade efter psalmbokens färdigställande i en depressionsperiod vilket inte förvånade. Till detta kom också andra inre och yttre orsaker. Psalmboken blev färdig ungefär samtidigt med att han flyttade till Västerås. Kanske var det också så att upprottet från Stockholm där fru Wallin hade sina släktingar och sina vänner för henne hade inneburit något av en chock. Efter en tids återgång till Stockholm där fru Wallins mor legat allvarligt sjuk skrev Johan Olof till Hagberg som hade haft viss tillsyn och omsorg om fru Wallin under hennes Stockholmsvistelse, och tackade Hagberg för hans *'ömma och grannliga besvär med min stackars hustru. Hon välsignar dig av hjärtat. Han tillade "Hennes sjuka är annars bra gammal och deriverar sig troligen från hennes första nattvardsgång som hon skrämmd i panik måste skjuta upp". "Min hustru är lika sjuk och orolig både natt och dag. Jag behöver samla all min sinnesstyrka för att ej svikta, ty jag har ej ett ögonblicks ro"*. Den korta tiden i Stockholm medförde en temporär förbättring, men problemen gjorde sig snart åter gällande. Det fanns också andra omständigheter som gjorde de tre åren i Västerås tunga för Johan Olof. Han blev emellertid glad över att se församlingen ta den nya psalmboken i bruk. Det skedde vid en högtidlig akt i domkyrkan, då Johan Olof själv höll högtidstalet och, som han sade, *för den Högste lade ner sin psalmbok på samma sätt som Jerusalems invånare en gång bredde ut sin mantlar, när Frälsaren drog in i Jerusalem.* **Skalden Carl-Wilhelm Böttiger**, som vid denna tid gick i skola i Västerås, har berättat om det intryck som Johan Olof hade

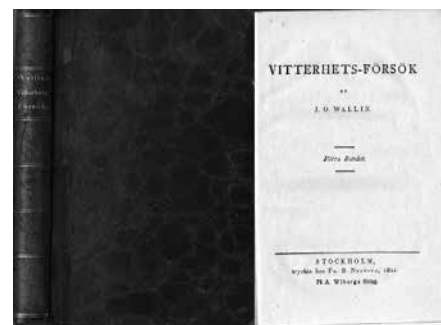
gjort på honom. Domprost Johan Olof brukade ibland besöka Böttigers mor, en fattig apoteksänka, och Böttiger uttalade att han till en början fann Johan Olof *"något sträng och frånstötande"* och *närmast kände sig mörkrädd*. Men när Böttiger sedan satt på skolläktaren och med öppna öron lyssnade till Johan Olofs predikan glömde han allt annat. *"En sådan stämning som hans har väl aldrig varit hörd, Där var både åska och majfläkt, både lag och evangelium. Förträffligt lämpad efter talets olika skiftningar, kunde den från ett ljungande jordskalv med ens övergå till en sakta susning, mild, tröstande, försonande. Även i de mest skakande utbrotten överbjöd han aldrig sin malmrika stämmas naturliga tillgångar och när han därefter med halv, knappt hörbar röst framvisade hugsvalelsens ord, hördes dessa i varje hörn i det lyssnande hjärtat."*

Missljuden i den allmänna hyllningskören blev dock snart hörbara. Prästerna i stiftsstadens som var vana vid slappa tyglar, protesterade mot de nya signaler som hissades i församling och domkapitel. Även en del av borgarna i staden tycks Johan Olof ha fått emot sig. Då Johan Olof lät sig fälla *några varnande ord i samband med tacksägelse* över stadens gamle *försupne borgmästare* föll inte hans ord i god jord särskilt inte hos stadens *källarkunder*, till vilka ett par av lektorerna hörde. Allvarligast till sina konsekvenser blev Johan Olofs agerande i samband med en av tidens mest uppmärksammade tillsättningsprocedurer. Det hela gällde en *tillsättningsprocedur* i Johan Olofs gamla barndomsförsamling *Stora Tuna* som efter Norbergs 1820 timade död åter blivit ledig. Bland de sökande befann sig *den äventyrlige f.d. professorn i Åbo och kunglige bibliotikarien i Stockholm, sedermera kyrkoherden i Skövde Pehr Malmström*. Johan Olof ansåg med rätta att Pehr Malmström var mindre lämplig för den befordran som den, som en utnämning i Stora Tuna innebar, och beaktade en formell felaktighet i hans ansökningshandlingar till att genomdriva att han uteslöts från förslaget

Malmström som stod väl till på högsta ort klagade och fick efter en våldsam kampanj rätt. Malmström valdes och utnämndes. Till Hagberg skrev Johan Olof, *"Satans list är stor"* vilket uttryck han särskilt strök under. Tidningarna som hade uppmärksammat de olika upp-

fattningarna fylldes med uttalanden för och emot Johan Olof. **Hans Järta** som, vid denna tid var landshövding i Kopparbergs län avgick från sin tjänst som protest mot tillsättningsbeslutet. Tillsättningsbeslutet av Malmström upplevdes av Johan Olof som ett förkrossande nederlag både för sig själv som för rätten då han före beslutet var övertygad om att förslaget skulle stå sig.

När rykten spreds om att Malmström hade goda förbindelser på högsta håll, konstaterade Johan Olof omedelbart att han måste ha många fiender i Stockholm. Johan Olof som var övertygad om att hans inställning till att Malmström inte var behörig att tillsättas i Stora Tuna uttalade att om han i fortsättningen skulle tvingas förhålla sig passiv i tillsättningsfrågor så kunde han lika gärna lämna Stockholm och söka sig en *"lugn vrå på landet"*. *Att Johan Olof längtade till en lugn vrå på landet återkom han inte sällan till. Många omständigheter drev honom nu nästan till förtvivlan: situationen i sin helhet, tomheten efter det avslutade psalmboksarbetet, hustruns sjukdom, känslan av misstro och misslyckande, hopplöshet och trötthet. Denna belägenhet utgör bakgrund till Johan Olofs stora dikt "Hemsjukan". Om denna dikt kunde man läsa i Stockholms Posten den 7 februari 1821. Dikten trycktes i Johan Olofs under hösten 1821 utgivna diktsamling "Vitterhets-försök. Första bandet". I denna diktsamling ville Johan Olof redovisa sina dittills skrivna profana dikter. Någon andra del, som samlingens titel antyder, kom aldrig till stånd mot bakgrund inte minst av att kritiken från Johan Olofs litterära motståndare blev så intensiv att han inte orkade utsätta sig för deras förnyade angrepp. Han kände misströst och upplevde situationen som ett underkännande vilket fortsatte att sarga hans själ. Redan vid tiden för publiceringen av Hemsjukan var han bokstavligen intill döden trött. Knappt på något annat ställe i Johan Olofs diktning har han gett uttryck åt en så intensiv*

känsla av total meningslöshet som här. Med bilder som för tanken till Gamla testamentet och Predikarens tal om ”fångsligheters fångsligheter”, talar främlingen ”på den ödsliga strand” om alltings totala tomhet. Vad båtar egentligen kunskapen och den goda viljan och allt som sker och talas på denna jord?

*Hon bärgas och härjas, den välvande jord,
de vise där talte mång ståtliga ord
om frihet och dygder och gyllene tid;
sin fackla de buro för kungar som svuro, i
trötthetens timmar, den eviga frid.*

*De talte så fordom, de tala så än;
de svuro, och svära detsamma igen.
Men tidligt sig vänder det rullande klot.
och gyllene tiden och eviga friden
få där intet fäste för halkande fot.*

*Jag sett hur det tillgått på jordenes ring,
men nytt under solen jag sett ingenting.
I hundrade former är allt likadant
Sin yta de fejar, men troget sig drejar
kring samma sin axel, som det varit vant*

I denna dikt, som i motsats till psalmer och predikningar rymmer liknande tongångar inte ens har plats för Gud, återstår endast pilgrimens längtan till okända land; ”jag har ingen lust med den värld, som jag känt.” Dikten illustrerar, hur djupt depressionen kunde föra skalden, som emellertid vid denna tidpunkt stod på tröskeln till en ny period av sin verksamhet. ”Hemsjukan” och samlingen ”Vitterhets-försök” som aldrig fick någon fortsättning, utgör en strömdelare i Johan Olofs diktning. Inte utan bitterhet skrev Johan ett par år senare i ett brev till Hans Järta: ”Det lilla jag kunnat göra i litterärt avseende, var blott en början – och blev aldrig mera.” Till Hagberg som 1834 i gemenskap med sin stora familj firade sitt silverbröllop i Rasbo skrev Johan Olof att han gärna, liksom vid Hagbergs bröllop hade velat ägna honom en hyllningsdikt, men som han uttryckte det, ”nu får jag säga med Bellman, att min lyra gått i kras”. Han manade samtidigt Hagberg att vara rädd om sin hälsa, ”ty du har skäl att leva.”

Med samma frenesi fortsatte Johan Olof dock med tillfällighetsverserna, som han under vissa perioder strödde omkring sig. Detta gällde framför allt i samband med jordfästningar och minneshögtider. Många av dessa verser skrevs på anmodan av de närmaste till dem som verserna var riktade till. Johan Olof hade alltid

svårt att säga nej till förverkligandet av sådana önskemål och böner. Han blev ofta spontant gripen av tragiska människöden. *Det ansågs under denna tid som tecken på geni att en författare snabbt kunde nedkasta en minnesvers eller poetisk tillägnan, och sådana förväntningar kunde Johan Olof ofta infria, således förväntningar med högt ställda anspråk.*

Vissa roliga och kvicka tillfällighetsalter gladde han i ogenerade stunder sina vänner med. Ett berömt exempel på hans spirituella skämtlynne är den 1837 vid en glad tillställning hos **Bernhard von Beskow** tillkomna ”*Hic, haec, hoc*”. De latinska orden påminner om Johan Olofs tid vid Falu trivialskola, en tid som varade under åren 1787-1795. Det var under denna tid som Johan Olof hade påbörjat sina latinstudier. Latinämnet var ju Johan Olofs älsklingsämne. Latinstudierna förvigades av eleverna genom en mycket senare nu under år 1837 skriven dryckesvisa med följande inledningstext: ”*Hic, haec, hoc – jag i Falu skola gått*” Till denna visa hade Johan Olof enligt uppgift satt musiken. Förtroendet för Beskow visades vara stort då Beskow enligt Johan Olofs testamentariska förordnande fick uppdraget att ge ut Johan Olofs samlade skrifter. Beskow har skrivit den biografi, som ingår i första delen av Johan Olofs ”*Predikningar över de ärliga evangelierna*” (1840) Beskow fullföljde efter bästa förmåga sitt uppdrag men tillät sig här och där att av olika skäl retuschera i originaltexten vilket enligt flera inte alltid fick ett lyckligt resultat.

Efter Hemsjukan är det först under Johan Olofs allra senaste år, som några betydelsefulla diktverk från hans hand kan antecknas. Då skrev han t.ex. ”*Smeden*”, i mycket en motsats till Hemsjukan, tydligen med tillkomst under en glad och god period. ”*Väl har jag i elden järn så mång, dock däribland ej något enda jag bränner*”. Han skrev också ”*George Washington*” och slutligen ”*Höbärgningen*”, ett av exemplen på hans förmåga att besjunga den alltid älskade hembygden och det glada arbetslivet i årets skönaste tid. Dikten ”*Läsning för folket*” – 1838 – ger oss bilden av optimisten Johan Olof som efter ärkebiskopsutnämning den 17 mars 1837 åter fått andas den framgångens och de obegränsade arbetsuppgifternas luft. Detta fick honom att äntligen glömma skuggorna över vägen. Han hade fått gåvan att vara ordensmästare med förmåga att ge ett särskilt

både visuellt och auditivt intryck av vad han skildrade.

*”Hör hur i marken det skrattas,
det sjunges, det böljas!
Varje har fått sitt bestyr,
och ingen vill svika.
Flickor med räfsor, gossar med lior,
oxar med hölass hava sin olika ton,
men glädjen är lika.*

*Glädje och grönska och
välljud och vällust,
uti all lära och tukt, är sommarens väsen.
Surmulen olust, modstulen sömnlust,
argvulen grällust,
vike de, vissne de hän,
som bärgade gräsen!*

*Men uti kärlighet, gamman och glam
så förnöjligt skola vi muntra varann,
och muntert arbeta.
Om ock vår glädje dör med vår sommar
(det är väl möjligt)
lever vår Herre ändå! Det är vad vi veta.*

Trots att hösten i fysisk mening redan satt sin prägel på Johan Olof vandrade han vid denna tid ut i sin sista snart avbrutna brittsommar, då olusten, flyktbehovet och stingsligheten mist sitt grepp och ersatts av det i dikten besjungna glada bärgningsarbetet och tron på den i *Esaias Tegnér*s ord om Johan Olof har upprepats, nästan till leda: ”**Du skall som få. Du talare som ingen.**” Utan tvekan var det dock många som såg på Johan Olof med dessa ord. Den stora allmänheten kände honom huvudsakligen som predikanten och talaren. Efter hans död underströks i decennier skillnaden mellan att läsa Johan Olofs författarskap, särskilt hans predikningar, och att ha hört honom. Utöver Beskows uttalande om Johan Olofs talarkonst är ett uttalande av Beskow mera känt. Johan Olofs olika tal var uttryck för verklig konst: ”*Stundom, efter en lugn mälning av livets skiftesrika bana, väckte hans ljungande varning åhöraren med ljudet av åskans dån, liksom då i skogens skymning en vilse vandrare uppskräckes av ett tordön och av blixstens sken med häpnad befinner sig stående vid ett bråddjup. Ingen som hört Wallin, förgäter den betydelsefulla tystnad, som vanligen föregick de stora dragen av hans tal, påminnande av den stillhet, som bebådar jordskalv och de för människan förfärliga ögonblick då djupets portar springa upp. Från uppskakande rörelser över denna natur övergick han med sakta slutfall, liksom*

från ett eko från en annan värld, till tröstens och försoningens ord och hans amen, med halv röst och mot höjden lyftat öga, väckte ett outplånligt intryck." De som lyssnat till Johan Olof uppehöll sig ofta vid hans *ljudresurser, diktionen och pauseringen*. Johan Olofs sjungande daladialekt som han använde livet ut fascinerade sannolikt många.

Som svar på frågan om hur Johan Olof själv såg på sin uppgift och gärning som predikant och på frågan om hur han använde de ovanliga gåvor som han besatt, kan detta måhända delvis hämtas från Johan Olofs *inträdespredikan i Adolf Fredriks församling den sjätte söndagen efter påsk 1813*. Som ämne för sin predikan hade Johan Olof format *"Själsovrjarens åliggande att predika den predikan som Herren honom säger"*. Johan Olof framhöll att en svårighet som Ordets tjänare har är att han *"ömsom är ett Kristi sändebud, ömsom en statens tjänare"*. Men i storheten i hans uppgift var också att om han var sin kallelse trogen, måste han förvalta bägge uppgifterna. I kyrkans historia finns många exempel på präster som har uppfattat sin roll som den ena eller den andra, inte både och.

Medan upplysningstidens företrädare ofta betraktade prästens insatser i det praktiska livet som det väsentliga i hans gärning och det som till slut motiverade hans tillvaro, kom pietismen och de senare väckelserörelserna att företräda en ofta överandlig inställning som till sina konsekvenser fick en ödesdiger isolering av den "omvända" och på sina andliga uppgifter helt centrerade prästen Johan Olof gladdes alltmera åt de delar av hans uppgifter som omfattade Ordets betydelse, uppgifter att som uppstigen i den heliga stolen få bära fram sanningens och hugsvalelsens budskap. Härutöver måste han naturligtvis ta ansvar för många praktiska, pastorala, lärda och sociala uppgifter. Johan Olof kunde ibland klaga över trötthet och medmänniskors vrånghet men han klagade aldrig över de andliga uppgifterna som sådana. Detta bottnade naturligtvis i hans fasta tro, hans personliga läggning och inre väsen och vana att tillämpa självdisciplin och genomtänkt plikt moral.

De neologiska (upplysnings- och kunskapsorienterade) och estetiskt präglade tongångar som utmärkte hans förkunnele under de första åren fick längre fram en fördjupning och en mer andlig

dimension som väckte uppmärksamhet i stora kretsar. **Mathias Rosenblad**, som var påverkad av herrnhutismen och alltså a priori inställd emot neologien, förklarade när han år 1813 tog över Evangeliska sällskapet, att en av tidens mest glädjande tecken var predikans förnyelse. *I stället för att predika moral vågade man äntligen förhärliga Jesu namn och försoning*. Tydligt tänkte Rosenblad på Johan Olof. När Rosenblad några år före 1815 kallades till änkedrottning Sofia Magdalena (gemål till Gustav III som avled 1792) för att bevisa henne den sista tjänsten uttryckte den *"evangeliskt sinnade"* kyrkoherden i Skeppsholmens församling **J P Häggman** sin glädje över att hennes (Sofia Magdalenas) överhovpredikant, "den usle neologen Liljenwaldh", var bortrest och att det i stället blev Johan Olof som fick ge henne nattvarden. Den gripande akten hade "pressat många tårar ur hans ögon".

I ett brev till den kommande biskopen i Göteborg, **Carl Fredrik af Wingård** upplyste Johan Olof om sin undergivenhet under Guds vilja och tillfogar med en karaktäristisk blandning av ödmjukhet och självkänsla: *"Han styrkte mig att under de få timmar, som ännu kunna återstå av arbetsdagen, utträtta en evangelisk predikares verk och ej gräva ner det anförtrodda pundet."* Johan Olof planerade sin predikningar noggrant och använde sina predikningar inte sällan vid upprepade tillfällen. *Ordvalet blev alltmer förenklat med allt större biblisk inriktning. Han förklarade 1811 att Jesus, "gav sig till ett offer för sanningen och dygderna och mänskligheten. År 1815 ändrade han detta till "för en fallen värld". Efter några år tog han bort ordet "förnuftet" i meningen; vi måste tidigt börja att göra religionen och förnuftet till härskare över våra böjelser och gärningar.* Vid den provöversättning som ägde rum av Nya Testamentet 1815 dolde han inte sitt förakt för *"andefattiga predikanter"* och för *"teologiska kavaljerer"*. Till en upprörd Lindblom skrev han *"det nya har gjort nog ont i världen."* *Det är tid för det gamla att återfå sin förlorade aktning."* – Man har länge nog hört Voltaire predika; det är tid att Lutherrus åter tar till ordet – och det ordet är levande och kraftigt, det går igenom märm och ben. O, vad det gamla föreställningssättet och Bibelspråket har en himmelsk förmåga över människosjälur. Jag läser ofta Pettersson och Baelter före det att jag går upp i predikstolen – och min kyrka är

därför alltid full av såväl bildade och obildade folkklasser. *"Skulle jag kunna eller böra predika annorlunda?"*

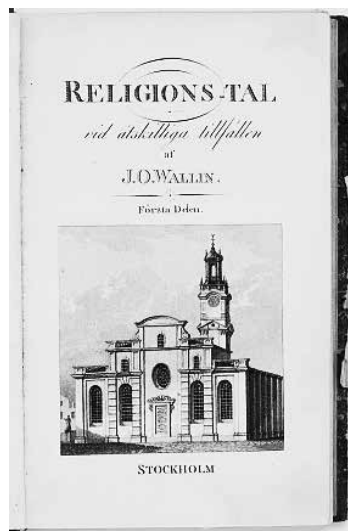
En avgörande skillnad mot Lehnberg som han en gång beundrade så högt var att Johan Olof i betydligt högre grad använde och citerade Bibeln. Bibeln stod i såväl yttre som inre mening i i högre grad i centrum för Johan Olofs predikningar än för Lehnberg i hans predikningar. Även psalmen, ofta skriven av Johan Olof själv blandas ofta med förkunnelsen i citat, inledning eller avslutning. Liknelser och konkreta bilder ur livet förekom inte sällan i Johan Olofs predikningar. I ett brev skrivet år 1817 till Esaias Tegnér berättade **Anders Wiborg**, Stockholmspostens ansvarige utgivare, att Johan Olof en afton sett en lysmask glänsa i gräset

Dagen därpå skulle han predika och hade till ämne **"Samvetet"**. Johan Olof tog in lysmasken 'det lilla kräket' i sin predikan och formade en liknelse där *lysmasken vid solens sken eller under den molnfria dagen uppgavs vara osynlig medan densamma de facto blev synlig först då skuggor steg upp, vid motgångens mulna timme eller vid åsynen av gravens mörker* – samvetet vaknade. Bilden av samvetet som lysmask hade en förvånande effekt. I hög grad påverkad av det latinska språket, de latinska meningarnas uppbyggnad och rytm, hade Johan Olofs tal inte sällan blivit kritiserat av en senare generation som emellertid hade större förståelse för hans spel på känslans strängar.

En särskild uppskattad form av Johan Olofs talekonst var hans *grifte- och minnestal*. Han lade ner mycket arbete på utformningen av dessa tal av vilka flera uttalades under tacksägelseakter i kyrkan. Johan Olofs drag av vemod i sitt väsen passade också många gånger in vid dödsfall och under begravningsceremonier med sin stora förmåga att leva sig in i andra människors sorg och ensamhet. Några av Johan Olofs mer omtalade predikningar finns tryckta i hans **"Religions-tal"**. Till dem hör hans berömda tal vid invigningen av den nya begravningsplatsen i Stockholm 1827. *Det är i detta tal som den märkliga skildringen finns av den underjordiska staden, som väntar alla, och vars murar skola stå trygga, vars hyddor ej skola behöva försäkras och våda, på vars gator intet rop skall väcka de sovande och mellan vars grannar ingen tvist skall uppstå.* På dess lugna område skola boningar tätt vid varandra

byggas, - trånga boningar, dock - *fån i alle rum*”! Vid sin skildring av denna stads blivande invånare kommer han även in på ett av de dystraste kapitlen i ”de rysliga hemligheterna av mänskliga eländet, sådant det i huvudstäder hopas”, som Geier säger, att Johan Olof så väl kände till. Det är när han talar om, ”oskyldiga, som du gav livet, men icke mera; icke vård, ej bröd, icke dygd, icke fadershjärta, icke fadersnamn,” ”dessa som nu irra förskjutna kvar, husvillan främlingar i en värld, där ingen rätt kännes vid dem, eländets, brottets, vanärens oftast ohjälpliga offer...” Bakom vissa tal skymtade försiktigt något slag av mindervärdeskänsla och kollegial avund som kanske hade sin bakgrund i Johan Olofs attityd till Carl Fredric Dahlgren den honom väsensolike mannen. Man kanske häpnar när man läser Johan Olofs egen kommunisters karakteristik av talaren och talet. ”På en upphöjning stod ordensbiskopen, med den stora stjärnan. – vilken utan motstånd av korsgevär och kammarherrar banar väg uppför hovets trappor, men ej till krubban i Betlehem, - och utgöt med stentorsstämma, ett hedniskt förträffligt tal över döden.” I sin 62 strofer långa dikt vid Johan Olofs död lyckades Dahlgren i den lovprisades mun lägga in plattityden ”*Var ock mitt sinne relligt av naturen.*”

I själva verket var Dahlgren inte den ende, som gick till angrepp mot Johan Olof, när det gällde hans predikan. Med tydlig känsla för Johan Olofs sårbarhet, när det gällde Johan Olofs ärlighet och trohet mot kyrkans bekännelse, sköt hans fiender snabbt in sig på hans som dubiös betecknade renlärighet. När vi studerar Johan Olofs predikningar (eller hörde dem), är det ett faktum, att de ofta rörde sig på den teologiska allmänningen. Redan minnestecknaren Rydqvist konstaterade att psalmförfattaren Johan Olof var strängare ”ortodox” än predikanten. Om allvaret i hans förkunnelse kunde inte någon tveka. Inte heller om hans personliga tro men redan några år efter Johan Olofs död fanns det enligt sedermera Linköpingsbiskopen **Ebbe Gustaf Bring** allvarligt kristna, som betraktade Johan Olof som en ”*främling*”. Bring själv gjorde gällande, ”*att det egentligen är kristendomens skönhet, som i hans predikningar på ett eminent sätt framhålls. Någon egentlig undervisning är det hos honom i allmänhet icke.*” Med undervisning torde Bring i första hand syfta på de centrala trossatser som hör samman med andra artikeln (*jag tror ock på Jesus*

Kristus, Guds enfödde Son, vår Herre, vilken är avlad av den helige Ande, född av jungfrun Maria, pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begravnen. nederstigen till dödsriket, på tredje dagen uppstånden igen ifrån de döda, uppstigen till himmelen, sittande på allsmäktige Gud Faderns högra sida. Därifrån igenkommande till att döma levande och döda) Här tyckte många sig skönja en viss skygghet. Även om Johan Olof var sparsam med att beröra Kristi liv och gärningar så gjorde han detta likväl under de stora högtidsdagarna. Ingen har någonsin förnekat det intryck som han då gjorde. Några röster från församlingsbor var: *Skall jag då aldrig få den där olycksboken ur Protokollsekreterarens händer? Gud var hans själ nådig, men den där Wallin, han har då fört tusende sinom tusende in på avgrundens väg med sin självrättfärdighetslära.* (jfr kritiken mot 1819 års psalmbok)

I det 1831 skrivna förordet till den tredje delen av ”*Religionens tal*” gick Johan Olof i svaromål på innehållet i en anonymt utgiven, ganska obetydlig liten skrift, som var författad av den intensive och mångsidige överstelöjtnanten, sedermera **landshövdingen Gustaf Adolf Montgomery**, ”*En blick på våra andeliga talare*”.

I denna skrift sade sig författaren med utgångspunkt från ett av Johan Olof nära i tiden hållet installationstal gärna vilja vitsorda stilen och det geniala i Johan Olofs förkunnelse men slog ner på ”*hans vanliga halvdystadystra manér, vartill hans släpiga, ej sällan i otid långsamt döende, ej behagliga uttal... med en begravnings högtidlighet lämpar de... meningperioderna*”. Den allvarligaste anmärkningen gällde dock, ”*att han*

icke mer än på ett enda ställe nämner Frälsarens namn. Och detta ställe är en citation ur Bibeln”. Efter denna anmärkning anförde Montgomery Jesu ord: ”*Ej är det gott att skämmas vid mitt namn, ty honom skämmas jag vid på sistone.*” Det är svårt att uttala sig om vad som låg bakom detta perfida, generaliserande och skäligen onödiga angrepp. Vad som sårade Johan Olof mest av dessa påståenden var Montgomerys tvivel om Johan Olofs renlärighet, ”*såsom den som skämdes vid Kristi namn*” Johan Olof nekade till existensen av de omständigheter som Montgomery påtalat och menade att de egentliga dogmerna eller mysterierna inte blir ”*mindre vördnadsvärda*” för att de ej upprepas i varje predikan. Inte heller antalet tillfällen av omnämnande av Frälsaren är avgörande vilket i stället lätt tenderar att bli ett mekaniskt upprepande. Så gick Johan Olof direkt in på det angrepp som ”*en okänd*” riktat mot honom och förklarade att det var något fruktansvärt för den som vid sin prästvigning en gång högtidligen lovat, att ”*ät detta ämbetes utövning uppoffra alla sin själs kropp och krafter*”. Johan Olof namngav ett antal predikningar och psalmer som han ansåg till fullo bevisa, ”*vad mitt hjärta känner för det Namn, i vilket mänsklighetens frälsning och högsta lycka innefattas*”. Rydqvist ansåg att Montgomerys angrepp hade sin bakgrund i privat ”*avoghet*”. Bland kritikerna till Montgomerys nedtecknade anmärkningar fanns Hans Järtas uttalande ”*det ligger i hundens natur att han skall skälla på månen*”. Esaias Tegnér ville veta vad det var för ”*en skevögd fåhund*”, som skrivit om huvudstadens talare. Montgomerys värdslösa uttalanden uppfattades av Johan Olof som uttalanden och kritik mot hans sätt att förvalta det mest centrala i Johan Olofs gärning som präst – ordets förkunnelse. *Mer och mer hade hans predikogärning blivit ett med hans väsen.* Ännu på sin dödsbädd predikade han – oavbrutet och förvirrat – men med en kraft som hans sista åhörare aldrig glömde.

I nästkommande tidskrift nr 1-2022 ska vi närmare betrakta Johan Olofs omtalade egenskaper som präglades av intensitet, kunnighet och en ärlig vilja till nyorientering – detta trots hans medfödda konservativa läggning.

Anders Nordberg

Riksmöte Mitt

Sigtunastiftelsen 23-24/10 2021

Under helgen 23-24 oktober samlades 28 personer från Svenska kyrkans Lekmannaförbund i Sigtuna. Flera stiftsförbund var representerade; Uppsala, Stockholm, Härnösand, Västerås och Växjö stift.

Sigtunastiftelsen har sedan grundandet 1917 varit en plats för öppen dialog. I stadgarna står att verksamheten bygger på kristen humanism och Sigtunastiftelsen vill genom sin verksamhet skapa rum för gränsöverskridande möten, med vetenskap, konst och litteratur som inspirationskällor, i en miljö och ett sammanhang som utmanar till reflektion omkring hela människan i liv och arbete.

Christina och Stig Norin inledde vår inspirationssamling med att berätta om *Svenska Jerusalemsföreningen och Den Gode Herdens Skola i Betlehem*.

Temat för texterna söndagen före vårt möte, den 20:e söndagen efter Trefaldighet, var **Att leva tillsammans**. Temat för denna helg, den 21:e söndagen efter Trefaldighet, var **Samhällsansvar**.

Man kan gott säga att i Svenska Jerusalemsföreningen smälter dessa båda teman samman då föreningen genom sin verksamhet i Jerusalem och Betlehem bidrar i positiv riktning i samhället mot fred och försoning över religions- och kulturgränser.

Föreningen grundades 1900 och har sedan dess varit verksam i Jerusalem och Betlehem genom skolor och sjukhus.

Samling vid Riksmötets avslutning i Rosengården, en borg jfr borgarna på kullarna i det italienska Toscana

Idag driver föreningen Den Gode Herdens skola för drygt 300 palestinska flickor och några pojkar från förskola till studentexamen.

Föreningen äger också det största region-sjukhuset i Betlehemsområdet, en fastighet som hyrs ut till det palestinska hälsovårdsministeriet.

Biskop emeritus Jan-Olof Johansson, Växjö, är ordförande för föreningen.

Christina och Stig Norin, som även är vice ordförande i föreningen, har besökt skolan ett flertal gånger.

Svenska Jerusalemsföreningen vill genom skolverksamheten:

- Stärka kvinnans ställning genom att erbjuda kvalificerad undervisning för flickor och rusta dem för att ta ansvar i det lokala samhället.
- Bidra till fred och försoning och erjbu-

da såväl kristna som muslimska flickor i Betlehemsområdet undervisning. Om flickor varit bankkamrater i upp till tolv år, menar Jerusalemsföreningen att man därmed har byggt broar över religions- och kulturgränser som leder till förståelse för varandra i en region där dessa kontakter inte är alltför vanliga.

- Stärka den kristna minoriteten i Jesu egen födelsestad.

Guidning i Sigtunastiftelsens lokaler

Sofia af Geijerstam guidade oss i lokalerna och berättade bland annat om lekmannaförbundets och Sigtunastiftelsens gemensamma historia.

Sigtunastiftelsen är en fristående stiftelse där möten och dialog mellan människor står i centrum. Stiftelsen växte fram i en

Guidad tur med Sofia af Geijerstam, här i Olaus Petri-kapellet.

tid av förändring av det svenska samhället och har blivit en plats där företrädare för olika folkrörelser kan diskutera olika existentiella och kulturella frågor.

Sigtunastiftelsen delar även sedan 1937 ut författarstipendier som innebär fyra veckors fri vistelse på Sigtunastiftelsen.

Vi fick bland annat att se tornrummet där många författare suttit och skrivit. Här fick exempelvis Ylva Eggehorn inspiration till texten till psalmen "Var inte rädd" efter ett möte med en familj som bar på stor sorg.

Även biblioteket och arkivet var intressanta att se. Biblioteket är ett av Sveriges största privata bibliotek öppet för allmänheten.

Bönen en Kraftkälla

Anders Nordberg höll under lördagseftermiddagen ett föredrag om bönen som kraftkälla.

Lekmannaförbundet strävar efter att år 2021 ska få vara börens år. Det kan vara svårt att leva upp till första Thessalonikerbrevets uppmaning om att ständigt be. Men vi får göra vårt bästa för att involvera bönen i vardagspusslet.

Särskilt ber vi för gudstjänstlivet, och hela kyrkans arbete med diakoni, undervisning och mission.

Förbönen är viktig för vår solidaritet med våra medmänniskor. Förbörens välsignelse är dubbel då den inte bara skänker Guds välsignelse åt dem som vi ber

för. Även vi som ber blir välsignade. När vi ber i Jesu namn så ber vi att han ska rädda oss efter sin vilja.

Jesus blir en kraftkälla i bönen. För vi har ju ett starkt löfte från honom att vi ska få allt som vi ber om i hans namn. *Vad ni än ber om i mitt namn skall jag göra, så att Fadern blir förhärslig genom Sonen. Om ni ber om något i mitt namn skall jag göra det.*

Att be i Jesu namn, betyder att be i en trons förening med Jesus. Jesus betyder ju Jesus som person, frälsare, försonare och saliggörare – Gud uppenbarad i en människa. *När vi ber i tro d.v.s. i gemenskap med Jesus och förenad med honom, så ber vi endast om det som han i sin allvisna kärlek vill ge oss.*

Särskilt framträdande av Åke Näsholm, Sundsvall, efter Anders föredrag, se s. 24.

Pianokonsert med John Beck

Lördagen avslutades med en pianokonsert av John Beck i stora salen.

John har sina rötter i USA och är en klassiskt skolad pianist. Han har bland annat en *Bachelor of Music* – Piano vid University of the Arts i Philadelphia och är utbildad kantor i Sverige.

Han har bott i Sverige i många år bland annat i Delsbo, men bor numera i Gnesta. John säger själv att han är bejublad i den femte evangelisten Johan Bach och att hans namn bokstavligt talat är en engelsk översättning av Johan Bach.

Vi bjöds på ett blandat program och John som är en mycket tekniskt skicklig pianist, hänförde oss alla med sin inlevelse. Vi kunde notera att inte ett enda notblad användes under konserten. John Beck är ett med musiken, sannerligen en Guds

Med Johan Sebastian Bach som förebild uppträder här med särskilda gåvor tonsättaren och pianisten John Beck, Gnesta.

gåva i kombination med mycket övning genom åren. Här bredvid ser vi de musikstycken som framfördes.

Bach: Fantasia och Fuga in a-moll BWV 944

Beethoven: Sonate Quasi una Fantasia ciss-moll (Månskenssonaten) op. 27 nr. 2 Sats 1

Schubert: Impromtu f-moll D-935

Chopin: Preludium Op. 28 nr. 15, Dessdur nr. 16, b-moll, (Regndroppspreludiet).

Rachmaninov: Preludium ciss-moll op. 3 nr. 2

Debussy: Claire de Lune (ur Suite Bergamasque)

Folkmelodi från Dalarna (förmodligen): Himmelriket liknas vid tio Jungfrur
Mousorski: Bilder vid en Utställning- 9. Baba-Jagas hydda, 10. Den Stora Porten i Kiev

Att se med hjärtats ögon

Bo Johansson gav under söndagsmorgonen en introduktion knuten till ikoner och ikonmålning. Ikonens ansikte är det lysande ansiktet. De första ikonmålarna läste Gamla Testamentet (GT) på grekiska och ikon betyder bild eller avbild. I GT står skrivet att människan skapades till Guds avbild – Guds ikon.

Ögonen hos en ikon är mycket viktiga. Ikonens blick riktar sig i samhörighet mot betraktaren.

Hur vi än förflyttar oss i rummet så följer ikonerna oss med blicken. Det är med en kärleksfull blick Gud ser människans okränkbara innersta genom ikonens ögon. Med hjärtats ögon ser vi det väsentliga. Jesus säger *"saliga är de renhjärtade - de skall se Gud"* (Matteus 5:3).

Om du inte ser något av Gud, om du aldrig tycker dig erfara hans närvaro i ditt liv be då *"Skapa i mig Gud ett rent hjärta"* (Ps 51:12) och ge mitt hjärtas öga ljus.

Så undervisade ökenfadern Antonius i öknen Egyptens kristna på 300-talet och på bild i Hälsingtuna kyrka i Hälsingland. Basileios den store sade: *"Vad ordet förmedlar genom örat, visar målningen tigande genom ögat"*.

Det ekumeniska konciliet i Nicea 787 e. kr. (det andra konciliet) erkände ikonernas existens innan delningen år 1054 i en östlig del i Bysans och en västlig del med säte i Rom.

Lekmannaedd högmässogudstjänst söndagen den 24 oktober. Bilden utvisar delar av Lekmannakåren i Torsåker i Olaus Petri-kapellet. För musiken under gudstjänsten stod Ida Berglund sång. Katarina Pettersson gitarr. Niklas Malmström banjo. Sofia Berglund bas och Johanna Berglund ukulele.

Herre hjälp oss att se lärjungarna till Jesus. Deras bön kan också uttrycka vår längtan efter att förnya relationen med Gud. Här kommer ikoner in som redskap för gudsrelationen. Ikonens uppgift är att leda betraktaren och öppna upp för den gudomliga närvaron och hjälpa till med bönen. Ikonerna hjälper oss att se och de är som ett fönster mot himlen. Ikonernas färger, texter och symboler vill visa oss den himmelska verkligheten och dess kraft bland oss. Man kan säga att ikonerna är teologi och bön i bildernas språk och genom ikoner hålls Bibelns berättelser och budskap levande för kommande generationer.

Bönen och ikonerna länkar samman oss från olika kristna traditioner och kyrkor och med alla de heliga d.v.s. helgon och martyrer som gått före. Ikonerna är också en påminnelse om att liv och gudstjänst, det mänskliga och det gudomliga hör ihop. Att Gud blivit människa – inkarnationen – är grunden för all ikonografi och arbete med ikoner. Man vill leva liturgin fullt ut i vardagen.

2015 invigdes ett ikoncentrum i Västra Ryds kyrka. Här finns nu en ikonmålar-gemenskap där man delar bön, lovsång, ikonmålning, samtal och måltider vid uppställda bord. Där målar man längst ner i kyrkan, delar den kristna gemenskapen vid nattvardsbordet framme vid

altaret och över en tallrik soppa i kyrkstugan. Man kan säga att här har skapats en missionsstation, där Gud lever. Målarbordet – nattvardsbordet och måltidsbordet hör ihop på denna plats.

I många östeuropeiska hem finns ett hörn, ofta där man sover, där man stillar sig i bön inför eller efter arbetsdagen. Visst är det så att vi behöver hjälp att bli stilla och samla oss i bön för att sedan, stärkta av mötet med Gud, gå ut öppna mot det vi möter under dagen.

Lekmannaedd gudstjänst

Vår sammankomst avslutades med en lekmanneedd gudstjänst. Torsåkers lekmanneakår med Annika Berglund i spetsen ledde denna. Annikas döttrar stod för musiken och de inledde gudstjänsten med att sjunga *Down in the River to Pray*. De ledde oss även i psalmsången och framförde några melodier själva bland annat *Sea of Heartbreak*.

Annika Berglund tog sitt uppdrag som förtroendevald som utgångspunkt för betraktelsen då temat för texterna var *Samhällsansvar*.

"Vi lekmän som är engagerade i våra församlingar; som ideella medarbetare som förtroendevalda och som kyrkvårdare har ett uppdrag att tillsammans med präster och diakoner och övriga anställda

da samverka för att hålla dopets kallelse levande.”

Vi betonar alla människors religiösa myndighet. Vi pekar ut ett tydligt centrum i evangelium om Jesus Kristus och betonar att varken kyrkan eller tron finns för sin egen skull utan för världens.

Annika citerade Martin Luther som brottades med frågan om hur han skulle göra tillräckligt. Plötsligt insåg han att vi inte behöver göra något. **Vi kan aldrig förtjäna vår relation till Gud - den får vi.**

Det grundläggande som jag fått till mig är kärleken sade Annika. *”Du ska älska din nästa som dig själv. Kärleken vållar inte din nästa något ont. Alltså kravlös kärlek. Det handlar också om tillit, om förlåtelse och nåd.”*

Det är i mission och diakoni som vi blir ett med Guds värld. Vi ska vara öppna mot världen och leva i världen men inte av världen.

Ta ett hjärtats samtal med Gud och be om det som kommer upp i ditt sinne, du kanske både måste ropa och bulta innan allt kommer på plats. Att få ordning på kropp, själ och ande kan vara ett livslångt arbete, ett samhällsansvar i att vara en medmänniska i Jesu namn Amen, avslutade Annika.

Lekmannaförbundet i Uppsala stift avslutade helgen med att ha sitt årsmöte för verksamhetsåret 2020.

Stort tack och Guds rika välsignelse till er alla som deltog i denna inspirations-samling. Gemenskapen med er denna helg är och förblir mycket minnesrik.

*Uppsala stifts lekmannaförbund
Bernt Lagelius
Ordförande*

Framförande av psalmen 'Giv oss Herre ögon!'

I omedelbar anslutning till Anders föredrag framträdde Åke Näsholm från Sundsvall, Härnösands stift, med sång av en av honom från Esperanto översatt och av honom tonsatt psalm *”Donu nun Okulojn”* - Giv oss Herre ögon! Psalmen har sina rötter i Nya Zeeland med anpassning i Tyskland av F.Walz och översatt till esperanto av A. Burkhardt 1974. Upphovsman till den svenska varianten är Åke Näsholm, Sundsvall.

Giv oss Herre, ögon
(Donu nun okulojn)

Giv oss, Herre ögon
vilka gynnsamt ser;
om än främlingsskaran
olik oss sig ter.

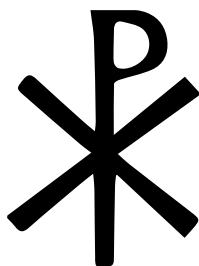
Öron som är redo
till att lyssna så;
att med öppna sinnen
vi kan helt förstå.

Händer som att tjäna
åt en vän sig lär;
ben som hjälp kan bära
fritt från allt begär.

Hjärtan, som kan glädjas
att se andra le;
munnar, som till fridfull
tro kan maning ge.

Herre, gör oss vakna
att vi ansvar tar;
vi får dela med oss
av vad världen har.

Åke Näsholm

KLIMATRÄTTVISA NU!

Vi lever alla under samma himmel och på samma jord.

Skriv under namnsamlingen på
svenskakyrkan.se/act/act4climate

KLIMATKAMPANJ 2021

act
Svenska kyrkan

”Nåd” och ”frid” grundförutsättning för det allmänna prästadömet

Många förkunnare i våra kyrkor börjar sin predikan med att hälsa församlingen med den apostoliska hälsningen ”Nåd och frid från Gud vår fader och Herren Jesus Kristus”. Hämtad från - exempelvis Rom 1:7 eller Ef 1:2.

En bättre inledning är svår att finna. Faran är dock att denna hälsning uttalats så ofta så att rikedom i dessa budskap blivit fördunklat för oss lyssnare.

Orden ”Nåd” och ”Frid” är centrala begrepp i biblisk tro. De beskriver vad Fadern och Sonen ger till den troende. Frågan är dock vilken referens de har för oss idag i nutida språkanvändning och hur väl den referensen överensstämmer med den referens som begreppen har i en biblisk förståelsehorisont?

För mig personligen är det synonymer som ”Gratis”, ”Fritt och för Intet” och ”utan förtjänst” som kommer i tanken när jag hör ordet ”Nåd”. Och när jag reflekterar kring ordet ”Frid” är det först tankar om en personlig trygg relation med Gud som kommer upp i mitt inre. Tankar som kan sammanfattas med orden: ”Jag har frid med Gud”.

När jag gått till bibelordet för att få pröva dessa egna tankar gentemot Guds uppenbarelse har jag insett att visst finns det dimensioner i min egen reflektion som är förankrade i skriften. Men även en hel del andra perspektiv finns där som jag saknar i mina egna funderingar. Något som för mig har aktualiserat vårt mänskliga behov av att alltid spegla våra liv och våra tankar mot det uppenbarade ordet

från Gud. Där och endast där tror jag vi djupast sett kan finna vad det är som bär oss genom både liv och död, och det är i det sammanhanget som både ”Nåden” och ”Friden” hör hemma.

Orden ”Nåd” och ”Frid” utgör en tydlig ram i Johannes evangelium

Därför skulle vi kunna säga att ovanstående apostoliska hälsning faktiskt sammanfattar budskapet i Johannes evangelium. Innan vi gör en genomgång av Johannes budskap, vill jag dock kort konstatera två saker om dessa bibliska begrepp i relation till det allmänna prästadömet. Ordet ”Nåd” beskriver den punkt där alla troende oavsett roll, ämbete, funktion, tjänst eller gåvor i församlingen, står på samma plats. Här är grunden, det som går att luta sig mot och falla tillbaka på. På denna punkt är ingen förmer än den andre. Inför nåden är vi alla lika och genom nåden är vi alla lika. Ordet ”Frid” beskriver den punkt där alla troende är helt olika och står på kompletterande platser gentemot varandra. Här är miljön, atmosfären, där var och en får andas frihetens syre. Den plats där ordet ”likriktning” inte hör hemma. Som någon sa ”det vilar en doft av död över ordet ”likriktning”. Nej, här är en punkt av livgivande, mångfald och harmoni. Varför? för ordet ”frid” både på hebreiska och grekiska är ett ord som uttrycker plural, mångfald. Vi skulle kunna ge följande beskrivande översättning av ordet: ”När en rad olika, unika, objekt eller subjekt fungerar tillsammans på maximalt bästa sätt, då råder ”frid”, eller harmoni, eller shalom.

Dessa två begrepp, nåd och frid låter alltså Johannes rama in sitt evangelium. Ordet ”nåd” finns faktiskt enbart i hans första kapitel, vid fyra tillfällen i Joh 1:14-17 Och ordet ”frid” använder Jesus, som hälsningsord, först efter sin uppståndelse i Johannes berättelse. Då först säger han: ”Frid åt er alla”, Joh 20:19. Nåden inleder med andra ord skildringen och friden avslutar den. Däremellan är berättelsen om Jesu liv, död och uppståndelse inlagd.

Låt oss därför se lite djupare på de bibliska referenserna till dessa ord. För att ana lite mer av den förståelseram som Johannes har satt runt sin berättelse. I Joh 1:16-17 läser vi: *”Av hans fullhet har vi alla fått del, med nåd och åter nåd. Ty lagen gavs genom Mose, men nåden och Sanningen har kommit genom Jesus Kristus.”*

I dessa verser finns ordet ”nåd” tre gånger, Det grekiska ord som används är ”charis” – referensen är att få något fritt, en favör, man inte förtjänat eller behöver återbetala. I den första meningen står ordet två gånger ”nåd och åter nåd”. I grekiskan är det bara ett ord som står mellan de två gånger som ”charis” står: ”anti” – vilket betyder ”mot”, eller ”i stället för”. Så en mer bokstavig översättning skulle kunna vara att vi alla fått ”nåd istället för nåd”. Alltså först en favör utan förtjänst och sedan i utbyte mot en annan favör utan förtjänst. Denna översättningsvariant styrks av den följande versens ”Ty”. Vilket är ett ord som visar att en förklaring till det tidigare sagda nu kommer. Och denna vers innehåller just en förkla-

ring av formuleringen ”nåd istället för nåd”. ”Ty lagen gavs genom Mose, men nåden och sanningen har kommit genom Jesus Kristus”. Är det så att Johannes säger att lagen som Mose gav är den första ”nåden”? Jag tror det.

Vi är så vana i svenska lutherska sammanhang att tolka in en motsättning mellan lagen och Jesu budskap – evangeliet. Så vana, att Bibel 2000 i denna vers har ett ”men” instoppat mellan första och andra satsen. Lagen kom genom Mose ”men” nåden och sanningen genom Jesus, Detta ”men” finns dock inte i grekiskan. Där sägs bara att först kom ”lagen” genom Mose, och sedan ”nåden och sanningen” genom Jesus.

Lite längre fram i Johannes evangelium talar Jesus om vad som kom genom Mose. I Joh 5:46 säger han ”Om ni trodde på Mose skulle ni tro på mig, ty det var om mig han skrev”. Det som Mose förmedlade, den uppenbarelse han fick att ge vidare åt folket, handlade alltså om Jesus.

”Lagen” i detta sammanhang handlar alltså inte om ”lagen” som frälsningsväg. Den ”vägen” står i något skarp kontrast mot ”nåden”. Nej, begreppet ”lagen” i Joh 1:17 tolkas bättre utifrån betydelsen i det hebreiska ordet Torah – ”Undervisning, vägledning”. Genom Mose fick folket en första kunskap om nåden, till följd av att han vittnade om Jesus. Nåden fick sedan sitt slutgiltiga uttryck, i sanning, blev synlig i Jesus alltså ”nåd istället för nåd”.

Nåd

Vad säger då Mose om ”Nåden”? Jag tror att vi kan komma åt något av det utifrån konstaterandet att ”Nåden och sanningen” kom genom Jesus. Detta ordpar finns i en hel del gammaltestamentliga texter, främst Psaltaren, exempelvis 89:15, 117:2, 138:2. (På hebreiska Chäsäd och Ämet).

Eftersom vi sett att Johannes i sitt evangelium knyter tillbaka till den uppenbarelse som är given i Gamla testamentet är det mycket troligt att han därför i sin grekiska text har den gammaltestamentliga användningen av dessa båda begrepp i sin tanke. Det hebreiska ord som i detta ordpar används för att beskriva ”nåden” är chäsäd och här tror jag vi får hjälp att ana vad Mose uppenbarade om ”Nåden”. Begreppet chäsäd betyder »förbundetro-

het«. Om ett förbund var ingånget mellan två parter och ena parten sedan bröt det medan den andra förblev förbundet trogen, trots att ena parten brutit. Då karakteriserades den parten som chäsäd – ”nådig, ”förbundetrogen” trots att den andra parten alltså inte förtjänade det.

Denna hållning, denna ”nåd” hos Gud uppenbarar Mose i sina fem böcker, i Torah. När det där i 1 Mos 15 beskrivs hur ”Herren slöt (eller ingick) förbund med Abram”, vers 18. Så berättas det på ett sätt som visar hur Guds ”chäsäd” blir synlig. Hela berättelsen i kapitel femton är formad efter samtida förbundsslut (ex v i hettiterriket) mellan en storkonung och konungar denne besegrat i strid. När ett sådant förbund skulle ingås, så slaktades först djur och styckena lades – precis som i berättelsen om Abram – mitt emot varandra. Efter det skulle de besegrade kungarna gå mellan styckena. Genom denna vandring mellan de styckade djuren ingick de förbund med storkonungen. Vilket innebar att de godtog, att om de inte skulle hålla förbundet, så skulle de gå med dem som med detta styckade djur. En belysande berättelse om detta faktum finns i Jer 34:18, för den som önskar parallellt material.

Det som mot denna bakgrund blir helt överraskande i 1 Mos 15:17, är att det inte är Abram utan Gud, i den flammande lågans gestalt, som ingår förbund med Abram. Gud tar med andra ord på sig konsekvenserna om förbundet bryts. Gud blir på det sättet, absolut garant för förbundet. Ett faktum, som då Mose vittnar om – ”ty det var om mig han skrev”, och en »förbundetrohet«, en nåd som blir synlig (ordet ”sanning”, på grekiska betyder bokstavligt ”det som inte är dolt”) när Jesus kommer och lider och dör för människans skull. Det som Hebréerbrevets författare uttrycker med orden ”på den nya och levande väg genom förhänget – hans kropp – som han har invigt åt oss”, när han talar om vad Kristus en gång för alla har gjort, Hebr 10:20.

Detta är en biblisk dimension av begreppet »nåd«, som Mose uppenbarar, och Jesus synliggör och det är den vi skall bära ut som lemman i hans kropp. Att Gud är garanten för människans gemenskap med honom. Detta håller att leva på, och att dö på och för oss alla att tjäna Gud utifrån. Det var förstälseramen på ena sidan av Johannes berättelse om Jesu liv, död och uppståndelse. Alltså ”Nåd

istället för nåd”. Nu går vi till den andra sidan och ser på ordet ”Frid”.

Frid

Jesus hälsar, som sagt, sina lärjungar med ”Frid” efter sin uppståndelse. Mycket troligt använde han det hebreiska ordet ”Shalom”. Ett ord som likt det grekiska ordet inte är singulart i sin betydelse, utan istället uttrycker ett plural.

Här handlar det som sagt om en rad olika objekt, som fungerar tillsammans på maximalt bästa sätt. Ordet ”ackord” eller ”harmoni” är därför en bra synonym till ordet ”Frid”. En ton kan aldrig i sig själv ljuda som ett ackord. Det är enbart när tonerna stäms upp i en mångfald som ett ackord kan ljuda.

När Jesus uppstått, och det nya ”eviga livet” finns närvarande på jorden, hälsar han sina lärjungar: ”*Frid åt er alla*”. De får hälsningen som grupp. Tillsammans ska de bära harmonin, mångfaldens vittnesbörd om den nya skapelsens rikedom. De ska från denna stund profetiskt bära vittnesbörd om den frid, den harmoni, som en dag skall bli helt uppenbar när ”de nya himlarna och den nya jorden” kommer ”där rättfärdighet bor”, 2 Petr 3:13.

Språket Johannes använder när han beskriver Jesu hälsning är faktiskt något av ”klipp och klistra” från den grekiska översättningen av skapelseberättelsen. Där i första Mosebok beskrivs hur Gud tar stoft från marken formar en människa och inblåser sin livsande i henne och hon blir en levande själ, eller om vi så vill, en levande personlighet. Ett unikum i förhållande till alla andra. När Jesus hälsat sina lärjungar med: ”Frid”, så ”andas” han på dem eller om vi använder ordet från skapelseberättelsen ”inblåser” ”helig ande” i dem.

Märk att det här inte står ”den helige Ande” utan enbart ”helig ande” i grundtexten. Vilket kan tolkas som att det här inte handlar om den tredje personen i gudomen. Den helige Ande sänds ju till lärjungarna på pingstdagen. Här handlar det förmodligen om det eviga livets ande, helig livsande, som döden till följd av Jesu uppståndelse inte längre råder över.

Vad vi bevittnar i Johannes berättelse är då den nya skapelseakten då skapelsens återupprättelse till full harmoni börjar. I den är alltså var lärjunge en viktig ton,

en viktig del av helheten, för att vittnesbördet ska bli så rikt som möjligt. I den nya skapelsen får var och en sättas in på sin plats och därmed redan nu i denna tid vara ett vittne om den harmoni som en dag fullt ut ska bli synlig när Gud helt återupprättar sin skapelse. Här finns inte bara plats för alla, utan alla behövs också i det vittnesbördet. Nog är ”nåd och frid”

en förunderlig förståelseram till Johannes Evangelium.

Välsignelsen

Även den aronitiska välsignelsen betonar detta faktum att vi som troende får leva och verka mellan nåden och friden. Därför önskar jag avsluta denna artikel med den:

”Herren välsigne dig och bevara dig, Herren låte sitt ansikte lysa över dig och vare dig nådig. Herren vände sitt ansikte till dig och giv dig. I Faderns och Sönnens och den helige Andes namn”

Anders Sjöberg

FASTEAKTIONEN 2021

UNDER SAMMA HIMMEL

Coronapandemin tvingar miljoner människor till ett liv i extrem fattigdom och hunger.

Vi lever alla under samma himmel.
Vi har samma rättigheter men verkligheten ser olika ut.

SWISHA TILL
900 1223

Tillsammans kan vi göra skillnad.
Din gåva gör det möjligt.

svenskakyrkan.se/act

act
Svenska kyrkan

FÖRBUNDSBUTIKEN!

Blockljus 70 kr
Glasblock 195 kr
Standar 125 kr. Stång till standar 125 kr

Förbundsmärke med klack
25 kr/st

Gult paraply med logga
165 kr/st

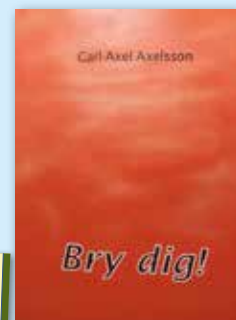
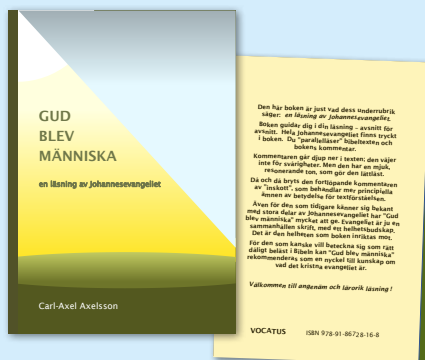

BÖCKER

Alla Tiders Bok

"Alla Tiders Bok" - tre samtals- och studieböcker med nytryck av "Vägen väntar" samt av Carl-Axel Axelsson böcker "Gud blev människa - en läsning av Johannesevangeliet" och "Bry dig!" finns att köpa för 85:-/bok.

Förbundets hundraårsjubileum!

Mugg med logga och årtal (tål att diskas i diskmaskin)
50 kr/st

Kassar med långa och korta handtag, logga och årtal
50 kr/st

Magneter med logga och årtal samt magneter med Uppsala domkyrka och logga
20 kr/st

Dessa saker finns i Förbundsbutiken för beställning.

Berit Olsson, Rausvägen 57, 253 74 HELSINGBORG, tel. 042-293933
Gert Råvik, tel. 0730-355689, gertravik2@gmail.com
OBS! Använd BG 5591-3321 för betalning, det gamla PG-numret gäller inte längre.

Kyrkans födelse del VIII

Kyrkans födelse enligt evangelisten Lukas genom Apostlagärningarna, med Petrus och Paulus samt kyrkans identitet och tillväxt därefter – Petrus, Paulus, Gnosticism, Marcion, Irenaeus, Tertullianus, Clemens, Origenes, Konstantin, Athanasius, Julianus och Ambrosius etc.

Gudstjänst och kyrkoår

När kristendomen på Konstantins tid (272-337) blev en tillåten religion, hade gudstjänster och högtider ännu inte fått en fast utformning. Huvudhögtiderna under året var påsk och pingst. Påsken var vid denna tid fortfarande en endagshögtid, då man både firade Kristi död, uppståndelse och förhärligande på söndagen efter den 14:e dagen i Nisan i den judiska kalendern (mars/april i vår kalender). Påsken inledde en tid om sju veckor, fram till pingst, då man glädde sig över Jesu uppståndelse. (hela perioden kallas ofta för pingst.) Veckorna strax före påsksöndagen användes för att *förbereda kandidater för dop*. Förmodligen *firades också här årsdagarna av lokala martyrs död*.

Under denna period hölls den kristna gudstjänsten nästan helt på *grekiska*, detta trots att man på några få platser troligen började använda lokalspråken, t.ex. syriska, koptiska eller latin. I allmänhet var gudstjänsterna under denna tid extemporerade (improviserade) fria från en fast ordning, och den lokale biskopen kunde känna sig fri att bedja eller predika såsom Anden ledde honom, i allt inom vissa ganska breda riktlinjer. Några få bestämda formler fanns dock i bruk, inklusive växelläsningen som började: *Upplyft era hjärtan (Sursum corda)*, hymnen *Helig, Helig, Helig (Sanctus)*, baserad på Jesaja 6, och instiftelseorden

Gravkyrkan Jerusalem.

vid nattvard *Doxologierna "ära vare Fadern"* som avslutning på böner, trosbekännelsen och de meningar som användes vid dop följde också ett bestämt mönster, även om trosbekännelsens ordalydelse kunde variera något från en kyrka till en annan.

Söndagen som helgdag

Att man på Konstantins tid tolererade kristendomen åstadkom omedelbara förändringar. Konstantin bestämde att *söndagen skulle vara en allmän arbetsfri dag* liknande de övriga romerska frida-

garna. Detta gjorde det möjligt att utveckla gudstjänstfirandet, och man kunde inom församlingarna samlas i större skaror. Söndagsgudstjänsterna fick en högtidligare prägel och man infogade en del drag ur rättegångsceremonier, som t.ex. användandet av rökelse och levande ljus som bars som ett tecken på *ära och avskärmning kring altarbordet för nattvardselementen*. Med Konstantins religionsfrihetsförklaring startade tendenser som först senare blev verkligt märkbara. Endast så småningom utökades ceremonier och ritual. Vår väl använda apostoliska trosbekännelse anses ha formats och beslutats och använts i Rom före år 200. Nya högtider infördes långsamt. Kyrkorna måste ännu dra folk till sig. På 300-talet skedde detta ofta genom framstående vältalare som den engagerade gudstjänstbesökaren blev vän med och fick förtroende för och för vilken man hurrade – eller någon gång buade ut. Med ökad ledighet följde att de kristna högtiderna ökde i antal. Konstantins mor – **Helena** – gjorde under åren 326-327 en pilgrimsresa till det Heliga landet, vilket gjorde starkt intryck på henne. Det blev allt vanligare med *pilgrimsresor* till bibliska länder. År 333 spreds en liten broschyr som utvisade vägen från Bordeaux till Jerusalem (3 425 kilometer fågelväg). Man gjorde stora ansträngningar för att finna de olika platser som omnämns i Bibeln och byggde kyrkor där t.ex. den heliga gravens kyrka som bygg-

des under 300-talet – var ett vittnesbörd om uppståndelsen. Byggnationen av den heliga gravens kyrka föregicks av ett av att kejsar Konstantin meddelat tillstånd till arkeologiska utgrävningar. Intresset för att följa Bibelns berättelse om Jesu liv, död och uppståndelse var stort. Tanken på kyrkoåret var en god hjälp för att kunna sätta sig in i Jesu liv och verksamhet på alla namngivna platser.

Den Apostoliska trosbekännelsen

Den apostoliska trosbekännelsen anses gå tillbaka till en bekännelse som användes i Rom före år 200. ”Vi tro på Gud Fader allsmäktig, himmelens och jordens Skapare. Vi tro ock på Jesus Kristus, hans enfödde Son, vår Herre, vilken är avlad av den Helige Ande, född av jungfrun Maria, pinad under Pontius Pilatus, korsfäst, död och begravnen, nederstigen till dödsriket, på tredje dagen uppstånden igen från de döda, uppstigen till himmelen, sittande på allsmäktig Gud Faders högra sida, därifrån igenkommande till att döma levande och döda. Vi tro ock på den helige Ande, en helig, allmänlig kyrka de heligas samfund, syndernas förlåtelse, de dödas uppståndelse och ett evigt liv.”

Påsk

Det var sannolikt tidigt på 300-talet som påsken utökades till en veckolång högtid. Betoningen av Kristi död skildes från påsksöndagens uppståndelsehögtidligheter. Långfredagen, skärtorsdagen och palmsöndagen firade man (koncentrerade man sig kring) redan vid 300-talets början. De som ville och skulle döpas hade ofta inlett sin påsk med att under fasta fira *vigilia* (nattlig mässa) och detta blev allmänt bruk inom kyrkan. Samtidigt kom veckan efter påsk att avsättas för speciell undervisning av de nydöpta, undervisning om dopet och nattvarden.

Tiden före påsk, då kandidaterna förbereddes för dopet, förvandlades till den mer formbundna 40-dagarsfastan. Fortfarande finns det flera handledningar för dopundervisning bevarade. Dessa innehåller och innehöll vanligen en utförlig förklaring till trosbekännelsen som dopkandidaterna skulle lära sig utantill. Vid början av fastan fick folk som ville bli döpta lämna in sina namn vid en gudstjänst och man undersökte deras moraliska lämplighet för att bli döpta.

Det första omnämmandet av julen som en kyrklig högtid hänvisar till är år 336 som

Aquileia-katedralen i Veneto, Italien 300-tal. Mittskeppets överfönster syns tydligt.

det står i *Philocalia Catalogia* (354), en allmän och religiös kalender, sammanställd i Rom. I den östliga kyrkan firade man helst den 6 januari, trettondagen, som årsdagen för Jesu födelse och dop. Den västliga dateringen infördes i öst av Johannes Chrysostomos mot slutet av 300-talet. Senare firades Jesu födelse både i öst och väst den 25 december. Under tiden hade trettondagen kommit österifrån till väst, där den högtidlighöll minnet av den dag då Jesus för första gången uppenbarade sig för hedningarna – de vise männen från östern.

Även om antalet inte ökade nämnvärt under 300-talet ägnades antalet allt större uppmärksamhet. Privata ceremonier hölls på begravningsplatserna men fördömdes ofta på grund av deltagarnas vanhedrande uppträdande. Många martyrs gravar blev utsmyckade. Så t.ex. lät **biskop Damasus** sätta upp *många fina inskriptioner i katakomberna i Rom*. Nya upptäckter av förmenta relikier av martyrer firades med stor glädje, som när man i Milano fann relikerna av **Gervasius** och **Protasius**. Några kyrkor blev vid denna tid högtidligt invigda t.ex. *den stora nya kyrkan i Antiokia år 341. Det romerska firandet av Petrus tron (Cathedra Petri) som först omnämns i Filokaliska katalogen, är det tidigaste kända firandet av ett helgon, knutet till en speciell kyrka.*

Skrivna liturgier

I och med att det kristna gudstjänstfirandet utvecklades till offentliga ceremonier, växte behovet av mer fixerade, skrivna gudstjänstformler. Detta skedde mycket långsamt under 300-talet. De

katekeser som under 300-talet gavs ut i Jerusalem av **biskop Kyrillos** (348-386) och **biskop Johannes** (386-417) innehöll bestämda texter men gav också tillfälle till *extemporerad bön* (spontan, improviserad bön). I sitt arbete om sakramenten, skrivet 390-391, citerar **Ambrosius av Milano** flera långa avsnitt ur den stora nattvardsbönen.

Vid samma tid, i slutet av 300-talet, började man använda *andra språk än grekiska vid gudstjänsterna*. **Egeria**, en Jerusalemspilgrim mot slutet av 300-talet nämner att gudstjänster hölls där på grekiska, latin och syriska samt att man predikade för dopkandidaterna på alla tre språken. *Både koptiska och grekiska användes vid egyptiska gudstjänster*. Fastän det fanns en klar tendens mot fasta gudstjänstformer kunder skillnaderna mellan en kyrka och en annan vara avsevärda på grund av språkliga och regionala olikheter, *I Milano stora kyrka praktiserades ceremoniell tvagning av fötter*, fastän denna sedvänja var okänd i Rom. Framstående kyrkor som den i Rom använde sin makt för att tvinga fram viss enhetlighet, men *under en lång tid fortsatte lokala variationer*.

De strömningar under 300-talet om här berörts fortsatte in på 400- och 500-talen. Kyrkorna i öst och väst kom att visa upp skarpare markerade skilljaktigheter. *I öst tenderade ritualen att bli mer enhellig med föga utrymme för variationer. Kanske var en orsak till detta att den politiska stabiliteten var större i öster än i väster*. Kanske var det då i öster lättare att påtvinga enhetlighet över hela linjen. *Fasta gudstjänstformer var*

också regeln i kyrkor som inte erkändes av statskyrkan, såsom nestorianerna (kunskaps- och upplysningsorienterade) och den monofysiska koptiska kyrkan (samma tro men olika utveckling med olika skolor och kulturer). Det var bara i i den syriska Jakobitkyrkan som det fria författandet av nattvardsböner levde kvar. Praktiskt taget alla större församlingar försökte sig på det. Men även här dominerade jakobsliturgin. Minst åtta lokala ritualer är kända från 500-talet. Dessa fick så småningom dock ge vika för Chrysostomos och Basilius liturgier, som är knutna till till kyrkofäderna **Basilius** och **Johannes Chrysostomos**.

Kyrkoåret

I västra kyrkan varierade liturgien efter kyrkokalendern. Den romerska ritualen inkluderade snart en fast nattvardsbön. **Leo den store** tillskrivs traditionellt en mindre förändring i den. Ett stort urval av tilläggsböner till den centrala bönen blev tillgängligt i mitten av 500-talet genom en bönesamling från Verona i Italien, känd som *Leoninae Sacamentaria*.

Kyrkoårets växlingar fick ett ännu rikare uttryck i den andra huvudtypen av västlig gudstjänstordning, den gallikanska. I detta begrepp innefattas flera besläktade liturgigrupper., bl.a. **a) den egentliga gallikanska**, som en gång användes i Frankrike, och inom den keltiska kyrkan på de brittiska öarna och möjligen i Norditalien och delar av Nordafrika, **b) den ambrosianska**, ännu använd inom Milanoprovinsen och där det från Syrien införda sättet att sjunga psaltarsalmer med två körer i växelsång är ett markant drag och **c) den mozarabiska**, som ännu brukas i Toledo, Spanien. I alla gudstjänstordningar var det möjligt att variera utom beträffande vissa huvudmoment (i mässan, så kunde t.ex. inte inledningen *Sanctus* ändras och inte heller nattvardens instiftelseord). För olika högtider fanns det speciella, skrivna gudstjänstordningar. Inte två mässböcker var identiska, men alla innehöll bestämda skrivna böner. När omständigheterna så krävde, kunde en värtalig biskop som **Sidonius Apollinaris** fortfrande fritt extemporerera en hel gudstjänst.

Den romerska gudstjänstordningen spred sig så småningom över hela västra kyrkan och hade redan börjat ersätta olika lokala arrangemang, när den mot slutet av 700-talet gjordes officiell av Karl den store.

Vid 600-talets början hade den kristna kalendern utökats med andra högtider, av vilka några härrörde från 300-talet. Jultiden tilldelades ett antal helgondagar – *S:t Stefanus, S:t Jakob och S:t Johannes* – liksom *Menlösa barns dag* för att minna om massakern mot spädbarnen i Betlehem och Jesu omskärelse. Hela påskveckan fick sitt särskilda firande liksom Jesu himmelfärd och pingsten. Under veckan före påsk firades skärtorsdagen som den dag då nattvarden instiftades. Helgondagar blev allt vanligare och inkluderade inte endast apostlarna utan också jungfru Maria och allehanda lokalhelgon såsom **Martin, Germanus, Cyprianus** och **Lucia**. Keltiska kyrkor började nu fira Alla helgons da med långa böner till helgonen. Redan före år 600 hade det klassiska mönstret för kyrkoåret fått sin slutgiltiga form utom i några få detaljer.

Liturgiska böcker

I den västliga kyrkan hade latinet vid mitten av 300-talet ersatt grekiskan som gudstjänstspråk. I Rom användes både grekiska och latinska böner till omkring 350. Latinet överlevde det romerska rikets fall, därför att de flesta barbariska språken ännu saknade skriftspråk.

Allteftersom kyrkoåret växte fram i väst, utarbetade man handböcker för prästerskapets bruk. De innefattade "sakramentariet", som "innehöll alla gudstjänstformer som användes i en kyrka under ett år, och "lektionarier" som bestämde de bibeltexter som skulle läsas under kyrkoårets olika söndagar. Det fanns också böcker med predikningar (homilier) för präster, som inte hade tillräcklig utbildning för att kunna skriva sina egna.

Från 400-talet och framåt tillades efter hand nya ceremonier till gudstjänsterna, medan en del äldre föll ur bruk. *Dop av vuxna minskade och barndop blev det normala*. Då barndödligheten på den tiden var mycket hög, ägde barndopen rum tidigt och inte alltid i kyrkorna utan som en privat ceremoni. Efter föredöme från Jerusalem och från det växande munkväsendet med klostersonhällen anordnades *alltmer dagliga samlingar för bönen och bibelläsning*.

"Vigningen" (ordinationen) som en gång hade varit en ritual som enbart hörde nattvarden till, växte ut till en speciell högtid av stor vikt. "Handpåläggningen" åtföljdes av överlämnandet av vissa fö-

remål, som symboliserade tjänsten – en evangeliedel åt diakonen och en kalk åt prästen. I väst blev biskoparna besuttna stormän, samtidigt som de var kyrkans ledande klerikaler.

Att bygga för gudstjänst

Konstantins Milanoedikt år 313, som tillerkände religionsfrihet åt alla, kom snart att avspegla sig i byggnader som användes för den kristna gudstjänsten. Kejsaren själv byggde en ny kyrka i Rom, och den kom att symbolisera gryningen till en ny tidsålder. Denna, *S: Johannes Laterankyrka*, var en basilika och i alla huvudcentra i kejsarriket tycks denna kyrkstil snabbt ha ersatt husförsamlingens kapell.

Basilikan var en rektangulär byggnad med en halvcirkelformig absid vid en av kortsidorna. Kyrkorummet delades upp av två, ibland fyra, pelarrader i ett bredare mittskepp och två eller fyra parallella sidoskepp. Taket över huvudskeppet var högre än det över sidoskeppen. Ytterväggarna, inklusive absidens väggar, var fönsterlösa och dagsljus fick man bara genom dörrarna eller genomfönstren i mittskeppets väggar ovanför pelarraderna. Dessa är föregångare till de klerestorier (från engelskans clear story), mittskepp och sidoskepp, som länge var förknippade med kyrkor.

Att denna fullt utvecklade kyrkobyggnadsplan allmänt följdes har lett till att man förmodat att Konstantin tvingade kyrkan att bygga efter den. Snarare var det nog så att de som byggde kyrkor kom att utnyttja den mer och mer – helt enkelt för att denna byggnadsplan var den mest lämpliga som fanns tillgänglig och att man börjat utveckla densamma redan före Konstantins tid.

Basilikans planritning följdes, därför att den försåg kyrkan med vad den behövde i dess förändrade situation. Mest påtagligt var att den beredde utrymme för de mycket större församlingar som nu firade gudstjänst tillsammans. Husförsamlingarna hade vanligtvis kunnat finna tillräckligt utrymme i hemmen för de förföljda kristna. Nu när kristendomen blivit respektabel och officiellt erkänd, ökade antalet gudstjänstbesökare snabbt, och större lokaler blev nödvändiga. Hednatemplen var inte ritade för att härbärgera en gudstjänstfirande församling-, medan däremot basilikor av olika form hade funnits för att hysa skaror som be-

vistade en rättegång eller marknad eller för andra större folksamlingar.

Det hände ibland att de kristna övertog hednatempel och anpassade dem till sina gudstjänster, men detta skede bara i små och mindre bemedlade samhällen. En sådan anpassning har beskrivits som "att vända templet ut och in". Utrymmet mellan ytterkolonnerna fylldes ut med väggar, de ursprungliga innerväggarna genombröts för att man ville ge intrycket av två pelarrader, och man lade till en absid. *Templet gjordes med andra ord så likt en basilika som möjligt.* Gudstjänsten inom husförsamlingen hade varit av ett nära och förtroligt slag, och alla närvarande hade tagit aktiv del i den. Men från och med början av 300-talet blev skillnaden mellan prästerskapet och lekfolket alltmer markant. Vid denna tid förändrades liturgin från att ha varit "hela kyrkans samfälliga handling" till "en gudstjänst som prästerskapet höll och lekmännen lyssnade på." Detta har kanske påverkat vaket av basilikans byggnadsplan för de nya kyrkorna.

Visst bidrog basilikamönstret till att skillnaden mellan prästerskapet och lekfolket skärptes. Absiden reserverades för prästerna och de som inte deltog aktivt i gudstjänsten satt på bänkar utefter väggen. I mitten sattes en tron upp för biskopen, och denna praktfulla stol avspeglade hans ställning som kejsardömet betrodde tjänare lika mycket som att vara en herde för hjorden. Bordet för nattvardsgåvorna blev ett permanent altare på absidens framsida. Mittskeppet upptogs av kören som sjöng ritualen och av präster av lägre rang. Det fanns en tendens att hänvisa vanliga gudstjänstdeltagare till sidoskeppen – männen på ena sidan och kvinnorna på den andra. *De som erhöll undervisning före sitt dop (katekumenerna) och de som var föremål för kyrkotukt (botgörarna) fick hålla till i atrium, ett slags förhus till själva gudstjänstrummet.*

Basilikan hade inte någon direkt belysning, då fönstren låg alldeles under mittskeppets tak. Detta ansågs inte som en nackdel, därför att dunklet lät de brinnande ljusen och lamporna nära altaret

Hagia Sofiakyrkan i Istanbul-basilikans grundplan kombineras med kupolen.

komma till sin rätt och förhöjde känslan av mystik. *Kyrkorna var vanligen vända mot väster, så att den uppgående solens strålar skulle falla i ansiktet på den präst som bakom altaret förrättade nattvarden, vänd mot församlingen.*

Konstantins S:t Johannes Laterankyrka i Rom restes på en tomt utan särskild religiös anknytning medan S:Peters och S:t Paulskyrkorna uppfördes av Konstantin på den plats där traditionen hävdade, att apostlarna led martyrdöden eller begravdes. *I Det heliga landet byggdes kyrkor på platser som var förknippade med särskilda händelser i Jesu liv. Detta inverkar på kyrkans byggnadsplan, därför att uppmärksamheten måste vara riktad på den fläck som var orsaken till att kyrkan byggdes där. I födelsekyrkan i Betlehem finner man sålunda, att den traditionella platsen för födelsen är övertäckt av en åttakantig byggnad, som hänger ihop med en rektangulär basilika. I S:t Peterskyrkan var martyrskapets plats markerad av en konstruktion på framsidan av absiden, och den hade framhävts ytterligare genom tillbyggnad av transepter (tväskepp) på vardera sidan av basilikan. Under altaret, som också var placerat på absidens framkant, förvarade man ofta helgonreliker.*

Men i kyrkan i öst ansåg man det viktigt, att altaret var klart åtskilt från helgon-

reliker, som ofta därför placerades i en särskild byggnad. Dessa kapell byggdes med graven i centrum och var ofta försedda med en kupol. När sådana byggnader ritades för församlingsbruk placerades inte altaret ovanför graven utan i en absid som en tillbyggnad.

Traditionen med martyrbyggnader (martyrion) var tillräckligt stark, för att dess centraliserade plan skulle utöva inflytande över kyrklig arkitektur. I det heliga landet, Syrien och Mesopotanien blev centralarkitekturen dominerande vid kyrkbyggen. Eftersom sådana kyrkor krävde ett välvt tak, utvecklade arkitekterna sin skicklighet så att de kunde bygga en kupol över en kvadratisk grundplan. På så vis kunde basilikan och en centraliserad konstruktionsstil kombineras, och detta möjliggjorde ett sådant arkitektoniskt under som *Hagia Sofiakyrkan i Konstantinopel*, det förnämsta exemplet på bysantinska kupolbasilikor. Sofiakyrkan byggdes på kejsar Justinianus order och fullbordades år 537. Centraldomen förstördes genom en jordbävning 21 år senare men hade år 563 blivit reparerad igen. Sedan dess har den stått kvar, och inga försök till efterbildning har gjorts.

Anders Nordberg